

Nieuwsfilmfragmenten in politieke televisie-interviews in talkshows

Een conversatie-analytisch onderzoek naar de effecten van een filmvertoning op de eerste vraag-antwoordsequentie

J. Verhoef & C. Sauer

TT 37 (3): 243–283

DOI: 10.5117/TVT2015.3.VERH

Abstract

News video clips in political interviews in TV talk shows. A conversation analysis of the effects of the screening of a film on the first question-answer sequence

This contribution deals with the effects of the increasing use of video clips on television interviews with politicians, in particular concerning the realisation of question-answer sequences after the screening of a video clip. It investigates how these clips support interviewers to achieve their main goal: to solicit newsworthy information in a manner that is comprehensible and attractive to TV viewers. A corpus of interview excerpts with video clips in a Dutch daily late-night talk show demonstrates that video clips can be an addition to or even a substitution of verbal options to fulfil five functions of political interviewer talk. It is shown how video clips are able to establish and disclose shared knowledge (*common ground*), secure topical focus, help maintain interviewer-neutrality, amplify the ‘liveliness’ of the interview and prevent politicians from being evasive in adversarial cases.

Keywords: political interviews on TV, talk show, video clips in interviews, conversation analysis, multimodal communication

1 Inleiding

Het dominante paradigma van onderzoek naar politieke televisie-interviews wordt door de conversatie-analyse gevormd (bijvoorbeeld Clayman, 1988, 2001, 2006, 2007; Clayman & Heritage, 2002; Greatbatch, 1986; Her-

itage, 1985; Hutchby, 2006; Roth, 2002; Huls & Varwijk, 2009).¹ Binnen conversatie-analytisch onderzoek is er echter relatief weinig aandacht voor de karakteristieke multimodaliteit (hier: de combinatie van verbale en visuele informatie) die kenmerkend is voor het medium televisie in het algemeen, en voor beeldinformatie in het bijzonder. Nu zijn er natuurlijk auteurs die beeld op enigerlei wijze wel in hun analyse meenemen (zie Goodwin, 2007; Lauerbach, 2010; Hutchby, 2011; Ekström, 2001, 2012; Holly, 2015) of het voor analytische doeleinden inzetten (Nothdurft et al., 2003), maar hun analyses richten zich vooral op cameraregistraties: ze onderzoeken hoe politici vooral ook te zien – en niet alleen te horen – zijn. In de praktijk van Nederlandse talkshows op tv worden geïnterviewde politici echter niet alleen in beeld gebracht, maar krijgen ze zelf ook (film)beelden te zien en worden ze geacht daar commentaar op te leveren; deze beelden hebben invloed op het verloop van het interview en worden door de deelnemende politici intussen ook verwacht. Ze lijken onderdeel van de institutionele tv-setting te zijn geworden.

Wij richten ons in dit artikel op (film)beelden die binnen politieke televisie-interviews op grote schaal ingezet worden, maar nog zelden onderzocht zijn: de invoeging van nieuwsfilmfragmenten (audiovisuele fragmenten die ook wel videoclips, *Einspielfilme* of beeldfragmenten genoemd worden) omwille van bijvoorbeeld opheldering, herinnering of verwijzing naar het nieuws – al dan niet expliciet door de interviewers verwoord of door de geïnterviewde politici aanvaard. Deze invoeging heeft directe gevolgen voor het interview zelf en zou derhalve vanuit conversatie-analytisch perspectief onderzocht moeten worden, waardoor de mediale context van taal wat meer centraal komt te staan.² Huls en Pijnenburg (2012) geven hier een aanzet toe, door te laten zien hoe in de dagelijkse talkshow *Pauw en Witteman* de interviewers onder meer nieuwsfilmfragmenten kunnen inzetten in vraag-antwoordsequenties met politici, waardoor sommige sequenties anders verlopen dan zonder die fragmenten.³ Hun analyse richtte zich op sequentie-organisatie, sprekerswisseling en gezichtsbeschermende acties van de deelnemers. Dit artikel wil daar een aanvulling op geven door te onderzoeken hoe nieuwsfilmfragmenten meer in het algemeen een rol kunnen spelen in een interview, met name in de eerste vraag-antwoordsequenties nadat een film is getoond.

Het algemene doel van een interview is enerzijds het tv-publiek van nieuwswaardige informatie te voorzien, en anderzijds dit op zodanige wijze te doen dat kijkers geïnteresseerd blijven en het interview ook daadwerkelijk *kunnen* volgen (zie bijvoorbeeld Heritage, 1985; Clayman & Heritage, 2002; Tolson, 2006; Montgomery, 2007). Om dit te realiseren hebben

interviewers met meerdere taakstellingen te maken die zij al dan niet in combinatie moeten vervullen. Zo moeten zij:

- de door gesprekspartners gedeelde kennis die niet altijd expliciet verwoord wordt (*common ground*) voor tv-kijkers ontsluiten;
- voor topicale focus in het interview zorgen;
- hun interviewerneutraliteit bewaken;
- een zekere levendigheid van het interview bewerkstelligen; en
- mogelijke vraagontwijking bemoeilijken.

Onze assumptie is dat deze vijf door ons onderscheiden taakstellingen niet langer uitsluitend talig gerealiseerd worden, maar dat door middel van nieuwsfilmfragmenten een nieuwe optie naar voren komt die taalvormen zelfs kan vervangen. De centrale vraag in dit artikel is met andere woorden of, en zo ja hoe nieuwsfilmfragmenten de bovengenoemde vijf functies in politieke televisie-interviews kunnen vervullen. Daarbij houden we ook rekening met gevallen waarin nieuwsfilmfragmenten de vervulling juist zouden kunnen belemmeren.

Het artikel is als volgt opgebouwd. Allereerst wordt in het theoretisch kader uiteengezet wat onder de conversatie-analytische en interactioneel-sociolinguïstische concepten *common ground*, topicale focus, interviewerneutraliteit, levendigheid en het bemoeilijken van vraagontwijking verstaan wordt en hoe ze in dienst staan van het verwezenlijken van het algemene doel van het interview. Vervolgens brengen we de interactieve setting van *Pauw en Witteman* in kaart, beschrijven we de dataset en presenteren we de methode van onderzoek. In de analysesectie onderzoeken we voor ieder van de vijf functies hoe nieuwsfilmfragmenten deze functie kunnen helpen te vervullen of, als gezegd, belemmeren. Na de analyse volgt de conclusie, waarna het artikel eindigt met een discussie. Daarin zetten we kort uiteen waarom toekomstig conversatie-analytisch onderzoek er goed aan zou doen oog te hebben voor de multimodaliteit van tv-interviews en dragen we enkele kwesties aan die in dit artikel niet behandeld konden worden.

2 Theoretisch kader

2.1 Politieke tv-interviews zijn op de tv-kijkers gericht

Algemeen erkend is de notie dat nieuwsinterviews dienen als ‘vehicle for conveying information to the general public’ (Heritage & Greatbatch, 1991, p. 108); hun gerichtheid op het publiek maakt dat gesprekken ‘listener-

friendly' moeten zijn (Tolson, 2006, p. 9). Hieruit valt af te leiden dat interviewers vragen stellen namens en ten gunste van het tv-publiek, wat soms ook uit expliciete formuleringen blijkt (Clayman, 2007). Politici die voor een interview uitgenodigd worden hebben nieuws waarde omdat hun opvattingen, voorstellen of meningen van belang worden geacht voor een algemeen publiek, dat als 'overhearing audience' een deelnemersrol krijgt (Heritage, 1985; Heritage & Greatbatch, 1991; Clayman & Heritage, 2002; Tolson, 2006; Montgomery, 2007). Die constellatie brengt Bull en Mayer (1993, p. 651) zelfs tot de inschatting dat het interview op een 'illusie' gebaseerd zou zijn, juist vanwege het overheerend publiek: 'what appears to be a conversation is in fact a performance, arranged to take place for an overhearing audience potentially of millions'.

Interviewers oriënteren zich steeds weer op het bevattelijk maken van het interview voor de tv-kijkers (Heritage, 1985, p. 114) die dus een soort verborgen deelnemersrol krijgen. Interviewers leggen bijvoorbeeld bepaalde formuleringen proefsgewijs voor, vragen af en toe om opheldering, proberen definities te geven of ingewikkelde termen in meer normale taal te vertalen en onthouden zich als concessie aan dit onzichtbare publiek van normaal interactionele feedback ('withholding of receipt tokens', Montgomery, 2007, p. 152). De participanten in het interview kunnen niet anders dan zich bewust zijn van deze gerichtheid op het publiek, niet in de laatste plaats op grond van het feit dat ze in een studio zitten, omringd door opnameapparatuur (conform Heritage & Greatbatch, 1991). Dit onderstreept dat het interview voor alles gericht is op het onzichtbare publiek dat in staat wordt gesteld om kennis van het interview te nemen: de totaliteit van de tv-kijkers.

Vooral in interviews waarin geen beeldmateriaal wordt aangeboden en alleen de montage van verschillende camerashots relevant is, dwingt deze gerichtheid op tv-kijkers alle deelnemers tot bepaalde gespreksbewegingen of -manoeuvres die zowel in de 'logica' van het aan de gang zijnde gesprek moeten passen als ook voor de informatieverwerking door het onzichtbare publiek moeten zorgen. Zo stellen Clayman en Heritage in hun standaardwerk *The News Interview* (2002, p. 14 – cursivering toegevoegd):

No topic, theme, or perspective can find its way into a news interview except through the vehicle of an interactional move by one of the participants – and each such move is shaped and constrained by the moves that *preceded* it, just as it in turn affects what gets said and done in subsequent moves.

Clayman en Heritage hebben nog geen oog voor videoclips in de context van interviews. Wij vermoeden echter dat de vijf hiernavolgende interactionele manoeuvres, althans dat is wat wij in dit artikel aan de hand van *Pauw en Witteman* onderzoeken, (mede) gerealiseerd kunnen worden door nieuwsfilmfragmenten in plaats van louter door taaluitingen.

2.2 Common ground

Het feit dat een tv-interview georganiseerd wordt met het oog op de tv-kijkers heeft als consequentie dat sprekers, maar met name de interviewers, die vanuit de institutionele setting van interviews de verantwoordelijkheid voor het gespreksverloop dragen (Heritage & Greatbatch, 1991), zichzelf permanent dienen te verplaatsen in dat kijkerspubliek: wat begrijpt het, waar is extra uitleg noodzakelijk? Om wat in een interview ter sprake komt voor het publiek verwerkbaar te maken is het onder meer noodzakelijk dat gespreksdeelnemers, zowel interviewers als ook politici, anticiperen op de actuele kennis van de tv-kijkers. Deze anticipatie bouwt voort op het *participation framework* van Goffman (1979) die verschillende ‘geratificeerde’ en ‘niet-geratificeerde’ spreker- en hoorderrollen onderscheidt en ook rekening houdt met het overhorende (on)zichtbare publiek. Dit publiek bestaat uit ‘imagined recipients’ (Goffman, 1979, p. 12) die van invloed zijn op het taalgedrag van de sprekers.

Goffmans *participation framework* is door vele onderzoekers, met name binnen de interactionele sociolinguïstiek (Tolson, 2006, p. 44-49), nader uitgewerkt en op verschillende vormen van mediapresentatie toegepast. Clark (1996) richtte zich op het principe van *common ground*: de gedeelde kennis die nodig is om taaluitingen van de gespreksdeelnemers te kunnen begrijpen – ook wanneer niet alles uitgesproken wordt. Toegepast op tv-interviews betekent dit principe dat de afstand van het kijkerspubliek tot interviewers en geïnterviewden het nodig maakt dat de sprekers juist *niet* op tussen hen onderling gedeelde kennis terugvallen en deze veronderstellen, maar deze zoveel mogelijk proberen verbaal expliciet te maken – zij kunnen er immers niet van uitgaan dat de kijkers die kennis reeds bezitten. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de interviewer: onderdeel van zijn primaire doel is immers ervoor te zorgen dat tv-kijkers kunnen volgen wat er gezegd wordt. De standaard situatie in tv-interviews is derhalve dat de interviewer vanwege de kijkers de geïnterviewde af en toe verzoekt een bepaalde uitdrukking die deze net heeft gebruikt toe te lichten (door een ophelderingsvraag te stellen, zie Heritage, 1985; Clayman, 2007) of een verondersteld kenniselement ook uit te spreken – waarmee hij de overgang van (tussen de gespreksdeelnemers) stilzwijgend gedeelde naar expliciet *medegedeelde* kennis maakt.⁴

2.3 Topicale focus

Niet alleen bepaalt de institutionele setting van politieke interviews dat interviewers het (alleen)recht hebben vragen te stellen waarop geïnterviewden behoren te antwoorden. Ook bepalen interviewers – en dat staat los van hun zorg voor het verbreden van *common ground* – over welke onderwerpen en deelaspecten gesproken wordt: zij beheren de agenda en leggen vast welk topic op welk moment centraal staat (Greatbatch, 1986, 1988). Dat blijkt al uit de typische manier om een topic te introduceren ‘We gaan met u spreken over X’ of ‘We beginnen met Y’. Door zo’n algemene karakterisering van de onderwerpen wordt de aandacht van de kijkers getrokken en worden ze warm gemaakt voor het daaropvolgende interview (Clayman & Heritage, 2002, p. 60). Geïnterviewden hebben in principe geen controle over de vastlegging van de agenda, tenzij tevoren anders afgesproken is (wat wel eens het geval is, zie Kee, 2012). Wel worden geïnterviewden uitgenodigd in de verwachting dat ze voor een bepaald aspect van het actuele nieuws belangrijk zouden kunnen zijn, dat ze dus als het ware een bepaalde topicale focus meebrengen, zij het dat die focus nogal eens kan afwijken van wat de interviewers op het oog hebben (Franse, 2014).

Dat interviewers welhaast voortdurend voor behoud van topicale focus moeten zorgen, omdat politici anders van de ‘vraaglijn’ dreigen af te wijken, komt vooral tot uiting in de vormgeving van vragen die de interviewers stellen: die vragen (volgens Clayman & Heritage, 2002, p. 192) veronderstellen een bepaalde inhoud (‘topical agenda’) of een bepaalde taalhandelingscontext (‘action agenda’), ze werken met presupposities en drukken antwoordvoorkeuren uit (‘incorporate preferences’). Bijkomstig gevolg hiervan is dat interviews conflictueuzer (‘adversarial’) – en wellicht amusanter om mee te maken (zie paragraaf 4.4) – zijn geworden, zeker vergeleken met ongeveer dertig jaar terug (Tolson, 2006, p. 96; Montgomery, 2007, p. 216; Hutchby, 2011, p. 349).

2.4 Neutraliteit

Interviewers hebben een complexe taak te volbrengen: enerzijds moeten zij aanvallend zijn en confronterende of zelfs vijandige vragen stellen om aan de professionele standaard van objectiviteit te voldoen, anderzijds moeten ze tegelijkertijd neutraal blijven. Clayman en Heritage (2002, p. 119-120 en 234) wijzen er daarbij terecht op dat interviewers nooit volledige neutraliteit bereiken, daar ze in hun vragen altijd aannames maken die in meer of mindere mate problematisch kunnen zijn voor de geïnterviewde. Derhalve prefereren zij de termen ‘formal neutrality’ of ‘neutrality’, om te benadrukken dat interviewers *gericht zijn* op neutraliteit –

zonder dit per se te bereiken. Wanneer wij in dit artikel over neutraliteit spreken, doelen we op deze gerichtheid.

Om deze neutraliteit niet te schaden, zouden interviewvragen tot stand moeten komen zonder dat persoonlijke opinies, waardeoordelen of op onvolledige informatie gebaseerde veronderstellingen van de interviewer zelf interfereren (Westerståhl, 1983). Er zijn drie talige opties om neutraliteit te bewaren (Clayman, 1988): statements in vragen verpakken, een uitspraak afzwakken en uitspraken toeschrijven aan een derde partij (een individu of een groep). Clayman en Heritage (2002) laten zien hoe deze laatste optie afstand creëert tussen interviewers zelf en de meer opiniërende opmerkingen die ze in hun vraagformuleringen verwerken of die daaraan vooraf zijn gegaan. Wanneer de interviewer een statement aan een derde partij toeschrijft (bijvoorbeeld 'critici zeggen dat' of 'de oppositie is van mening dat') verandert de interactionele 'footing' (Goffman, 1979): de interviewer maakt duidelijk dat de bewering niet *zijn* zienswijze vertegenwoordigt. De gevallen waarin beweringen niet aan anderen toegeschreven kunnen worden vormen de grootste bedreiging voor de neutraliteit van de interviewer (Clayman & Heritage, 2002, p. 154).

2.5 Levendigheid

Televisie-uitzendingen met veel interactie, zoals de talkshow *Pauw en Witteman*, kennen een sterke mate van 'liveliness' (Clayman & Heritage, 2002, p. 2; Tolson, 2006, p. 11-14). Dit concept behelst een zekere levendigheid in de interactie, vooral omdat er geen vooraf uitgewerkte antwoorden zijn (deze zijn niet 'scripted').⁵ Ook de reacties van het studiopubliek, die we hier niet meenemen (zie paragraaf 6), dragen tot de levendigheid bij. Toegepast op interviews betekent het dat van geïnterviewden verwacht wordt dat ze spontaan op vragen reageren, idealiter zoals in een alledaags gesprek – de tv-kijkers zouden dit, zo wordt aangenomen, waarderen (Clayman & Heritage, 2002). Deze levendigheid kan nagestreefd worden met behulp van levendig taalgebruik. Hoe confronterender de vragen in een nieuwsinterview, hoe groter de kans op levendigheid:

Arguably, the more adversarial the news interview becomes, the greater is its potential for entertainment. Heritage et al. do not make much of this, but it is clear that some contemporary 'current affairs' programming operates with a double agenda where public information is packaged in dramatic and sometimes amusing, 'lively' interchange (Tolson, 2006, p. 30).

In aanvulling hierop kunnen ook videoclipen voor levendigheid in een vraaggesprek zorgen, wat reeds is opgemerkt door Huls & Pijnenburg (2012, p. 304). Zij vonden dat wanneer de interviewers Pauw en Witteman onder meer filmfragmenten inzetten in een vraag-antwoordsequentie, dit tot meer interactie en meer lachen leidde. Ook onderzoek naar filmbeelden die in andere programma's worden ingebed, waarin bijvoorbeeld studiopresentatie met een *anchor* centraal staat, suggereert dat beelden een uitzending kunnen verlevendigen (zie bijvoorbeeld Ensink, 2006; Montgomery, 2007, ch. 5). Onze assumptie is bijgevolg dat zelfs een saai gesprek levendiger wordt wanneer de deelnemers en kijkers videoclips te zien krijgen en later *stills* (een stilstaande afbeelding, vaak van de vertoonde clips) op de schermen achter de sprekers zichtbaar zijn, vooral wanneer de deelnemers in hun gesprek ook op die filmfragmenten in moeten gaan.

2.6 Vraagontwijking

Wijdverbreid is de perceptie dat politici vaak ontwijkend reageren op vragen van journalisten (Clayman, 2001, p. 403-404; zie ook Harris, 1991). Onder dit ontwijken verstaat men zowel bewuste vaagheid en ambiguïteit als het niet rechttoe rechtaan beantwoorden van vragen (Hamilton & Mineo, 1998, p. 3). Het ontwijken van vragen heeft zijn uitwerking op het tv-publiek – en daarmee uiteindelijk op de publieke opinie (Greatbatch, 1986, p. 455): tv-kijkers kunnen zo tot de conclusie komen dat de geïnterviewde wat te verbergen heeft – wat wel het laatste gewenste resultaat voor een politicus is (Kee, 2012, p. 65-77). Of, een andere negatieve consequentie, ze kunnen gaan twifelen aan de competentie van de politicus en/of de validiteit van het beleid dat hij voorstaat (Bull, 2002, p. 121).

De communicatieve situaties die zo ontstaan worden 'avoidance avoidance'-conflicten genoemd (Bavelas, Black, Chovil & Mullett, 1990). De interviewer probeert de politicus vast te pinnen door hem 'no win'-vragen te stellen, waarbij helemaal geen antwoord mogelijk is of waarbij elk antwoord een affront voor iemand anders kan inhouden. Dit zorgt voor een paradox: (te) direct antwoorden creëert een conflict, en al te vage of ontwijkende antwoorden worden bestraft. Toch zien politici soms geen andere uitweg dan vaagheid en niet antwoorden, wat wederom voor de interviewers 'gefundenes Fressen' is. Daar komt bij dat vragen die geen 'ontwijkingsconflict' creëren zeldzaam zijn, daar interviewers geïnteresseerd zijn in 'hot potato issues' en niet in kwesties waarover reeds consensus bestaat (Bavelas, Black, Chovil & Mullett, 1990). Tannen (1998) noemt dit het 'no fight, no news'-principe: het geloof dat controverses op zich al interessant zijn. Dit maakt dat interviewers sterk op zoek zijn naar een

confrontatie – wat weer goed aansluit bij het idee dat confronterende vragen de levendigheid verhogen. Wanneer een geïnterviewde geen antwoord geeft op een vraag ('violative talk', Greatbatch, 1986) volgt normaliter een sanctie. Deze sanctie bestaat er in de regel uit dat vervolgvragen over hetzelfde onderwerp gesteld worden of dat er openlijk uitgesproken wordt dat de geïnterviewde niet op de vraag ingaat.

3 Setting, data en onderzoeksmethode

3.1 Setting

Pauw en Witteman kent een complexe setting (zie voor een overzicht Kee, 2012; Sauer, 2012). Allereerst is het zo dat de talkshow *Pauw en Witteman* niet één interview is, maar een uitzendingsformat waarin naast andere gespreksvormen (zoals verhalen, commentaren, debatten, optredens van kunstenaars enz.) ook veel politieke interviews plaatsvinden. We concentreren ons hier op die politieke interviews waarin ten minste één videoclip vertoond wordt. Meestal is één van de gastheren de hoofdinterviewer, maar kan de ander bijspringen. Een talkshowinterview onderscheidt zich van nieuwsinterviews, het voornaamste terrein van conversatie-analytische benaderingen, op meerdere punten.

- De aanwezigheid van publiek in de studio zorgt voor 'audience interactivity' (Munson, 1993, p. 71): het publiek reageert in de talkshow met klappen, lachen, of andere uitingen, die ook non-verbaal van aard kunnen zijn. Doordat het publiek achter de gasten zit, worden deze reacties ook geregistreerd door de camera's en zijn ze dus regelmatig in beeld.
- Daarnaast onderscheidt de talkshow *Pauw en Witteman* zich door het feit dat er geregeld met videoclips wordt gewerkt; nieuwsfragmenten die meestal voorafgaand, maar soms ook tijdens of na een vraag-antwoordsequentie vertoond kunnen worden.
- Ook is de talkshow *Pauw en Witteman* een sterk door het visuele gedomineerde aangelegenheid, juist in die delen waarin interviews worden gehouden (Pauw en Witteman, 2010). De nieuwsfilmfragmenten waarnaar door alle deelnemers zichtbaar wordt gekeken (en die voor de tv-kijkers schermvullend in beeld worden gebracht), een snelle wisseling van cameraregistraties en verbale uitingen alterneren en vullen elkaar aan. Tv-kijkers krijgen niet alleen nieuwsfilmfragmenten voorgescheteld, ze zien ook vrijwel constant *stills*. Deze worden geprojecteerd op de studiomuren, die videowanden zijn. Tenslotte verwijzen de interviewers en de politieke deelnemers geregeld naar het beeld, soms door

gebaren, soms expliciet verbaal. Zij wijzen er de tv-kijkers zodoende op hoe die *kijkend* moeten luisteren – en zich zeker niet tot het luisteren mogen beperken.

Deze elementen vormen het multimodale (dat wil zeggen: uit verbale en visuele informatiedelen samengestelde) ‘materiaal’ waaruit de tv-interviews in feite bestaan: het ‘semiotic amalgam of the audiovisual media’ (Lauerbach, 2010, p. 132). Het effect ervan reikt verder dan het verstrekken van informatie die met behulp van verbale uitingen alleen wordt overgebracht. Het interview met de Belgische politicus Filip Dewinter van de politieke partij *Vlaams Belang* op 10 april 2012 illustreert dit exemplarisch. Interviewer Pauw kondigt voordat het nieuwsfilmfragment vertoond wordt alleen aan dat het zal gaan over ‘het meldpunt illegaliteit, laten we even gaan kijken’. Na afloop van de vertoning (die voor de tv-kijkers schermvullend te zien was) worden de gespreksdeelnemers als volgt in beeld genomen:

Figuur 1 Still uit Pauw en Witteman, 10 april 2012

Dit voorbeeld met het prominent getoonde ‘meldpunt ILLEGALITEIT’ geeft een indicatie hoe nieuwsfilmfragmenten het verloop van het interview kunnen beïnvloeden. Het fragment introduceert eerst de achtergrondinformatie en doet het interview als een toespitsing of specificatie overkomen (wat de verwachting stimuleert). Het stilstaande beeld na afloop van het fragment op de achtergrond focust tv-kijkers en alle aanwezigen steeds weer op het thema ‘meldpunt’. Er is geen twijfel mogelijk over de richting

van het interview, wel over de concrete invulling. Dat laatste wederom prikkelt de nieuwsgierigheid van de tv-kijkers.

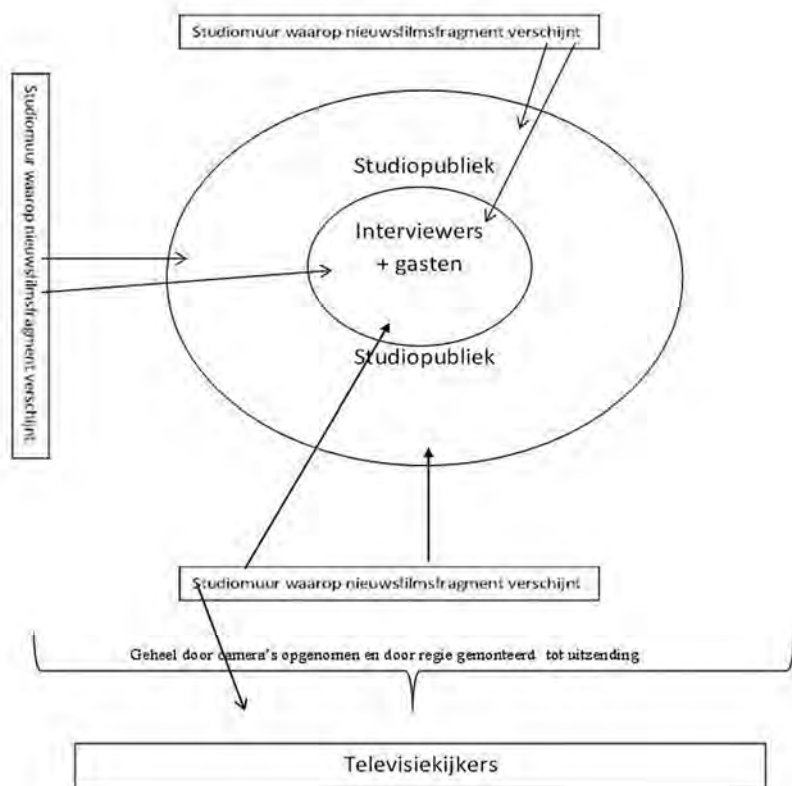
De inrichting van de studio van *Pauw en Witteman* onderstreept het belang dat men aan nieuwsfilmfragmenten als onderdeel van tv-interviews toekent: rondom de interviewtafel bevinden zich drie grote videomuren, waarop de videoclips aan de gespreksdeelnemers en het tv-publiek getoond worden. Deze setting maakt het programma tevens zeer geschikt voor meer complexe, dus ook meer levendige, interactie, alleen al omdat het reageren op de vertoning bestanddeel van het interview wordt (Huls & Pijnenburg, 2012; Sauer, 2012).

Figuur 2 De ruimte met studiopubliek en videomuren van de talkshow Pauw en Witteman (Pauw en Witteman, 2010)

In een schema ziet de setting van *Pauw en Witteman* waarin nieuwsfilmfragmenten tijdens interviews getoond worden er uit als in figuur 3 (hieronder).

In dit schema is de drievoudige praktijk van nieuwsfilmfragmenten te zien: ze worden vertoond aan zowel de gespreksdeelnemers, de tv-kijkers als het studiopubliek. Na de vertoning van een nieuwsfilmfragment blijven *stills* ervan in de regel op de videoschermen in de studio geprojecteerd, soms worden er ook verschillende *stills* afgewisseld. Ze vormen zo een soort 'achtergrond' van het interview: zodoende krijgen tv-kijkers het interview te zien, maar gelijktijdig ook beelden die verwijzen naar deze 'achtergrond'. Omdat de informatieverwerking dus doorlopend tweeledig is, tekstinformatie en beeldinformatie, is de ondersteuning die tv-kijkers ervaren niet beperkt tot het beluisteren van op hen gerichte uitingen (wat

Figuur 3 Hoe de tv-kijkers het mogelijke effect van nieuwsfilmfragmenten op de gespreksdeelnemers observeren

ook wel 'acting for an overheard, viewing audience' genoemd wordt, zie Montgomery, 2007, p. 152) en ook niet tot de cameraregistraties van het gedrag van de sprekers (hoe deze een bepaalde 'contour' verwerven, zie Holly, 2015), maar strekt deze zich ook uit tot de filmbeelden. De videoclips leveren informatie op die, juist in verband met de inhoud van het bijbehorende interview, een extra dimensie aan het programma toevoegen.

3.2 Data

Voor dit artikel zijn alle uitzendingen van een willekeurig, volledig seizoen van *Pauw en Witteman* bekeken, namelijk dat van 6 oktober 2011 tot en met 11 mei 2012.⁶ Deze zijn terug te zien op npo.nl. In 111 afleveringen (van de in totaal 159) werd een politicus geïnterviewd. Hiervan vielen 24 uitzendingen voor analyse af, omdat politici daarin expliciet uitgenodigd waren voor een debat met andere politici.⁷ Het specifieke karakter van het interview ging

daarbij verloren: in het debat werden de politici namelijk geacht *elkaar* vragen te stellen. Er bleven 87 uitzendingen over waarbij in 75 gevallen nieuwsfilmfragmenten werden ingezet (86 procent van alle interviewuitzendingen). Nieuwsfilmfragmenten vormden bij *Pauw en Witteman* dus een welhaast inherent onderdeel van politieke interviews. Deze 75 uitzendingen, althans die onderdelen waarin politieke interviews gerealiseerd worden, vormen het corpus waaruit de in dit artikel besproken fragmenten geselecteerd zijn.

De transcripten van het corpus zijn vereenvoudigd omwille van de presentatie. Dit betekent dat we pauzes in of tussen spreekbeurten niet gemeten hebben, noch dat we het tempo van spraak in de transcriptie hebben meegenomen (conform Clayman, 1988). Boven de gebruikte fragmenten plaatsen we de datum van de uitzending en de tijdspanne die het fragment beslaat op de website www.npo.nl. De afkortingen Wit en Pau staan voor de interviewers Paul Witteman respectievelijk Jeroen Pauw; de afkortingen die we aan geïnterviewden geven staan boven het fragment vermeld.

3.3 Methode van onderzoek

De 75 door ons geselecteerde interviewfragmenten bleken alle in dienst te staan van het doel van het interview (zie paragraaf 1, hierboven): enerzijds de geïnterviewde politici nieuwswaardige informatie te ontlokken, anderzijds ervoor zorgen dat dit op zodanige wijze gebeurt dat het voor de tv-kijkers te volgen is en tegelijkertijd interessant blijft. In alle interviews in het corpus laten de interviewers eerst een filmfragment zien, om daar vervolgens een vraag – al dan niet verpakt als statement – over te stellen.

In vijf paragrafen, die corresponderen met de vijf in het theoretisch kader uiteengezette functies, gaan we na hoe nieuwsfilmfragmenten een rol spelen bij de verwezenlijking van deze functies. Aangemerkt dient te worden dat een nieuwsfilmfragment ook meerdere functies tegelijk kan vervullen. Gevalsgewijs analyseren we hoe de interviewers de nieuwsfilmfragmenten aanwenden en welke gevolgen dit heeft voor het verloop van de eerste vraag-antwoordsequentie. We analyseren de films *niet apart*, bijvoorbeeld als documentaires (zie Nichols, 2010) of verfilmde dialoog (zie Bubel, 2008), omdat dit tot een geheel andere vraagstelling zou leiden, bijvoorbeeld naar wat interviewers uit videoclippen oppikken of naar wat de voor politieke interviews geschikte filmische opmaak is. Het zou ook qua methode heel erg voorbarig zijn om de claim hard te maken dat er een verband aangetoond kan worden tussen wat er in de filmfragmenten zelf gezegd (blijkens een transcriptie) en getoond wordt (blijkens een beeld-

analyse) en hoe de eerste vraag-antwoord-sequentie vervolgens verloopt. Er zijn teveel variabelen die zo'n aanpak problematisch en een duidelijke gevolgtrekking onmogelijk maken. Dit potentiële verband valt daarom buiten het kader van ons artikel. Omdat echter in vragen door de interviewers soms formuleringen uit het fragment worden aangesneden, zien we dergelijke formuleringen als een indicatie voor de contextuele inbedding van de film in het interview. Verdergaande uitspraken over verbanden kunnen we niet doen.

Onze analyse spitst zich toe op de eerste vraag-antwoordsequenties na vertoning van nieuwsfilmfragmenten: we proberen te achterhalen wat kenmerkend is voor deze sequenties. We zijn met andere woorden op zoek naar de specifieke *effecten* van nieuwsfilmfragmenten op die sequenties. Als indicaties waar we naar op zoek zijn, nemen we de reeds besproken observaties uit de conversatie-analytische en interactioneel-sociolinguïstische literatuur over interviews en spiegelen deze aan ons corpus. Dit procedé passen wij toe op vier van de vijf functies: topicale focus veiligstellen, waarborgen van neutraliteit, voor levendigheid zorgen en vraagontwijking bemoedigen. Zoals verscherping van een conflict door lastige vragen en verhoging van levendigheid in elkaars verlengde liggen, gaan we steeds ook op zoek naar indicaties die voor meerdere elementen verantwoordelijk zijn.

Enigszins anders is onze opstelling ten aanzien van het inzetten van videoclips voor de eerste functie, het ontsluiten van *common ground*: daar onderzoeken we hoe nieuwsfilmfragmenten, *onafhankelijk* van daaropvolgende vragen en antwoorden, voor toegang tot gedeelde kennis zorgen. Dit betekent dat de nieuwsfilmfragmenten niet uit het niets opduiken, maar ingebed worden in enige inleidende opmerkingen door de interviewers die het tv-publiek op de volgende vertoning voorbereiden. In deze opmerkingen denken we aanwijzingen van het actualiseren van gedeelde kennis te kunnen vinden.

4 Analyse

4.1 *Common ground* ontsluiten

Waar in het klassieke nieuwsinterview *common ground* louter via talige (en eventueel ook non-verbale) handelingen ontsloten wordt, kunnen Pauw en Witteman zich soms beperken tot het verzoek aan de politici om op het net getoonde nieuwsfilmfragment commentaar te leveren. Ze hoeven dan niet eerst een beschrijving te formuleren of zelfs een situatie na te spelen

(Huls & Pijnenburg, 2012), omdat gespreksdeelnemers alsmede studiopubliek en tv-kijkers het nieuwsfilmfragment zelf ook zien. De *common ground* hoeft dan niet apart – door interviewers en/of geïnterviewden – te worden verwoord omdat de filminformatie ook voor de tv-kijkers verheldert waar het specifiek over gaat en zodoende voor parate algemene kennis zorgt.

In meer of minder expliciete bewoordingen maken de interviewers duidelijk dat men naar een beeldfragment gaan kijken dat dient om *common ground* ontsluiten. Onderstaand fragment is tamelijk expliciet: ‘de voorgeschiedenis’ (regel 2) is op te vatten als benodigde achtergrondinformatie om het gesprek te begrijpen.

- (1) PW.09.03.2012 (37.17-37.20)
1. Wit laten we het over euh over Vestia gaan hebben
 2. we gaan even kijken naar de voorgeschiedenis
 3. (*nieuwsfilmfragment wordt vertoond*)

Merk op dat de interviewer nadruk op de ervaring van het kijken legt door een ‘anticipatory clue’ (Montgomery, 2007, p. 55): ‘we gaan even kijken naar de voorgeschiedenis’. Dit versterkt het momentum: het getoonde nieuwsfilmfragment zorgt ervoor dat de tv-kijkers als het ware getuigen van een gebeurtenis zijn. Bijkomend voordeel ervan is dat het publiek hierdoor meer op de informatie vertrouwt dan wanneer deze alleen verteld zou worden (Graber, 1990, p. 152).

Een tweede voorbeeld waaruit blijkt hoe interviewers via een nieuwsfilmfragment voor *common ground* zorgen, vindt plaats wanneer de gewezen minister van Financiën Hans Hoogervorst (VVD) ondervraagd wordt over de Europese schuldencrisis. Over die crisis sprak hij die dag ook met de parlementaire onderzoekscommissie-De Wit, die de door de regering genomen maatregelen in de eerste maanden van de crisis onderzocht, waaraan gerefereerd wordt.

- (2) PW.29.11.2011 (24.59-25.15)
1. Pau Want waar het eigenlijk over gaat is dat u ook vandaag gehoord bent door de commissie-De Wit euh
 2. en voordat we daar over gaan praten moeten we even naar een fragment uit een interview dat met u
 3. is gemaakt in Andere Tijden waarin u vrij scherp bent bij het beoordelen van het euh avonTUUR dat
 4. we zijn ingegaan toen we aan de euro begonnen
 5. (*nieuwsfilmfragment wordt vertoond*)

In het nieuwsfilmfragment zien en horen we Hoogervorst de euro een ‘misgeboorte’ noemen. Deze kennis, namelijk dat Hoogervorst negatief was over het ontstaan van de euro, was – blijkens de formulering ‘waarin u vrij scherp bent bij het beoordelen van het avontuur dat we zijn ingegaan toen we aan de euro begonnen’ – al bekend bij de geïnterviewde en de interviewers. De interviewers kunnen er klaarblijkelijk niet van uitgaan dat dit ook voor Goffmans (1979) ‘imagined recipients’ van het talkshowinterview, de tv-kijkers, geldt – precies daarom ontsluiten ze via een nieuwsfilmfragment deze als ontbrekend beschouwde kennis en leveren ze de tv-kijkers daarmee toegang tot de *common ground*. Merk op dat de nieuwsfilmfragmenten het stellen van ophelderingsvragen (Heritage, 1985; Clayman, 2007), of het expliciteren van kwesties voor de tv-kijkers door de interviewer zelf, zo overbodig maken: deze taak wordt interviewers uit handen genomen. Deze observatie geldt principieel voor het begin van het interview, maar *common ground*-kwesties kunnen natuurlijk ook in het vervolg spelen: dan moeten ze door middel van het expliciet maken van vage verwijzingen of – nogmaals – door het refereren aan het filmfragment worden opgelost.

4.2 Topicale focus veiligstellen

Nieuwsfilmfragmenten kunnen, zo is onze veronderstelling op basis van secundaire literatuur (zie de voorbeelden in: Lauerbach, 2010, p. 147-149), interviewers helpen om op een topic te (blijven) focussen. De introductie van topics of deelaspecten ervan kan, zo blijkt uit ons corpus, vervangen of in ieder geval ondersteund worden door de inzet van een nieuwsfilmfragment. Daar politici weten dat de vertoning van nieuwsfilmfragmenten besloten ligt in de eigentijdse, complexe setting van interviews in een talkshow (niet uitsluitend in die van *Pauw en Witteman*), verzetten zij zich hier niet tegen – in tegenstelling tot interviews zonder videoclips waarin over topics meer onderhandeld wordt (zie Greatbatch, 1986; Eriksson, 2011). Hooguit plaatsen ze een ironische noot, zoals in onderstaand fragment:

- (3) PW.23.09.2011 (17.26-17.36) *Bum = Sybrand van Haersma Buma*
1. Pau Er is enigszins s-smalend gedaan over DAT moment tijdens de algemene beschouwingen ook door
 2. Alexander Pechtol[d] misschien is het aardig er even naar te [luisteren]
 3. Bum [ja]
[nou dat] vin ik niet
 4. ((*Buma en interviewers lachen*))

Nieuwsfilmfragmenten worden echter niet alleen benut voor de introductie van een interview. Deze introductie, conform de conversatie-analytische literatuur, kan tegelijkertijd ook voor topicale focus binnen dat interview zorgen (bijvoorbeeld Clayman, 1991). Anders gesteld: de introductie – in dit geval via een nieuwsfilmfragment (die in tegenstelling tot eenvoudige visualisaties, zoals archieffoto's of gefilmde standaardsituaties, door tv-kijkers niet routinematig genegeerd worden, zie Graber, 1990) – kan bepalen over welk onderwerp gesproken wordt. Het nieuwsfilmfragment stelt een context ter beschikking waarbinnen interviewers, geïnterviewden maar ook het publiek zich bewegen. Deze context beperkt in sterke mate waarover gesproken kan worden (Clark, 1996, p. 92).

Het specifieke topic waarover de geïnterviewde ondervraagd wordt vloeit vaak letterlijk voort uit het nieuwsfilmfragment. In het volgende fragment wordt minister Edith Schippers (Volksgezondheid, VVD) geïnterviewd over een aanstaande bezuiniging op huisartsen. Er zou sprake van zijn dat deze per praktijk twintigduizend euro gekort zouden worden. De interviewers tonen een nieuwsfilmfragment, waarin een huisarts een vraag rechtstreeks tot de minister richt: 'Minister, geen enkele huisarts heeft twintigduizend euro over. Welke zorg wilt u dat wij dan niet meer leveren?' Na het stellen van de vraag blijft de vragenstelster in een *still* te zien. Interviewer Pauw lijkt voor de kijker nog eens de vraag te willen herhalen, met toelichting voor de kijker (->).

- (4) PW.06.10.2011 (24.09-24.30) Sch = Edith Schippers
1. Pau -> Die bezuiniging betekent eigenlijk dat er per huisarts ongeveer twintigduizend moet worden
 2. ingeleverd van wat ze kregen. [Welke zorg]
 3. Sch [ja] Ik heb vandaag dat veel
 4. gehoord he[van euh] wij gaan zorg niet meer leveren
 5. Pau [ja]
 6. Sch en dat vind ik veel te kort door de bocht (*vervolgt antwoord*).

Door zijn vraag te baseren op een nieuwsfilmfragment weet de interviewer te focussen op de vermeende bezuiniging. De geïnterviewde voegt zich naar dat topic, ook al is ze het niet met de door de interviewer herhaalde propositie van de huisarts uit de film eens. De videoclip stelt de interviewers dus in staat soepel topicale focus te realiseren.

Wanneer een interviewer voor zijn vraag volgend op het nieuwsfilmfragment *letterlijk* terugvalt op de videoclip door een uitspraak uit die clip

in een vraag te herhalen – zoals in het interviewfragment met Schippers –, biedt dit hem naast topicale focus nog een ander voordeel: het zorgt ervoor dat de informatie voor de tv-kijkers beter behapbaar blijft. Tannen (1992, p. 59) spreekt over een ‘comprehension benefit’: ‘this redundancy in spoken discourse allows a hearer to receive information at roughly the rate the speaker is producing it’. Door een vraag te baseren op (uitspraken uit) een nieuwsfilmfragment weet de interviewer het interview voor de tv-kijkers met andere woorden begrijpelijk te maken en te houden, wat onderdeel is van zijn primaire doel (Heritage, 1985, p.114).

Uit de besproken voorbeelden is gebleken dat wanneer de interviewers een te bespreken onderwerp koppelen aan het vertoonde nieuwsfilmfragmenten, dit een goede manier is topicale focus te bewerkstelligen. Wanneer een beeldfragment *niet* gelinkt wordt aan een te bespreken onderwerp, kan die focus echter ook verdwijnen, zo toont onderstaand fragment. Staatssecretaris Ben Knapen (Europese Zaken, CDA) wordt daarin onderraagd over de Griekse schulden crisis. In de loop van het gesprek wordt een videoclip getoond waarin Knapen op de Duitse televisie commentaar levert op de crisis. Na kort gesproken te hebben over de kwaliteit van Knapens Duits stelt Witteman:

- (5) PW.27.11.2011 (13.12-14.00) *Kna = Knapen*
1. Wit Wij konden toch de verleiding niet weerstaan om toch even het beeld terug te halen van Ben
 2. Knapen als journalist in Duitsland
 3. (*Deel van oude reportage van Knapen voor een NOS-journaal in 1979*)
 4. Pau Ja nou dat was niet eens zo heel lang geleden he? (*Gegrinnik in de studio, ook van Knapen*)
 5. Kna Nou [ja]
 6. Pau [Goed], dan hebben we dat even genoteerd.
 7. Kna Het enige positieve over mij nu kan is misschien dat ik m'n haar in ieder geval nog
 8. heb, verder [is]
 9. Pau [JA] ze zijn iets verkleurd maar ze zijn er nog euhm,
 10. nu nog even terug naar de inhoud van die eurotop (*vervolgt vraag*)

In het interview met Knapen wordt het eerste nieuwsfilmfragment gebruikt als opstapje om tot een andere videoclip te komen die niets meer met het topic, de Griekse schulden crisis, te maken heeft. Topicale focus wordt dus niet bereikt, maar juist verloren – temeer er zich ook geen gesprek ontspint over de vertoonde reportage uit 1979; het blijft bij een

kwinkslag van Pauw (regel 4). Het fragment lijkt louter ter verstrooiing vertoond en kan bijgevolg hoogstens de taakstelling vervullen de levendigheid van het interview te vergroten (waarover in paragraaf 4.4 meer). Iets dat, getuige het gegrinnik in de studio en van Knapen zelf, lijkt te lukken.

Uit deze paragraaf laat zich aldus concluderen dat interviewers relatief eenvoudig een beeldfragment kunnen gebruiken om topicale focus te verschaffen. Wanneer ze dit niet willen, en ze bijvoorbeeld het fragment inzetten voor een verhoogde levendigheid, bestaat er een kans dat het gesprek *off-topic* raakt. Als agendabeheerders dragen de interviewers de verantwoordelijkheid in zo een – door henzelf gecreëerde – situatie terug te keren tot een eerder onderwerp (zoals bij Knapen) of een nieuw topic te introduceren.

4.3 Neutraliteit realiseren

Voor de interviewers lijkt niets veiliger dan een standpunt waarop de politicus in kwestie zou moeten reageren, niet zelf te formuleren, maar in een filmfragment te tonen (zie bijvoorbeeld Huls & Pijnenburg, 2012). Dan kan er ook geen onduidelijkheid ontstaan over van wie het standpunt afkomstig is. De verwachting is dan ook dat het tonen van filmfragmenten neutraliteitskwesties, die in verbale interviews wellicht kunnen opspelen, aanzienlijk reduceert.

In de praktijk passen interviewers dit procedé, via videoclips uitspraken aan derde partijen toeschrijven om hun eigen neutraliteit beschermen, inderdaad toe, zo toont het volgende voorbeeld. Voorafgaand aan onderstaand fragment kreeg de toenmalige Belgische minister-president Yves Leterme een videoclip getoond waarin de hoofdredacteur van een Vlaamse krant de aanstaande premier Elio di Rupo omschreef als ‘homoseksueel, dandy, ijdel, beetje [een] dramaqueen en [iemand met] ongelooflijk veel geduld’. Hierop volgt de vraag:

- (6) PW.28.11.2011 (17.57-18.44) *Let = Yves Leterme*
1. Pau is dramaqueen een goed kenmerk voor een premier in België?
 2. Let wat bedoelt u met een dramaqueen?
 3. Pau nou ja dat werd door euh door euh de hoofdredacteur net gezegd
 4. Let wel 't is juist dat euh[]wat Elio di Rupo betreft en dat is
 5. Pau [paTHEtisch]
 6. Let vaak belangrijk in de politiek ik heb die gave veel minder, dat is dat
 7. Elio di Rupo d'r in slaagt om euhh (*vervolgt antwoord*)

Via de confronterende vraag gebaseerd op een statement uit het filmfragment hoopt de interviewer duidelijk nieuwswaardige uitspraken aan de huidige premier te ontlocken over zijn potentiële opvolger. Leterme vraagt wat 'u' bedoelt met de term 'dramaqueen', alsof de vraag voort zou komen uit een persoonlijk waardeoordeel van de interviewer – wat diens neutraliteit zou schaden. Echter, de interviewer baseert zijn vraag op een statement van een derde partij uit de film zonder een persoonlijk oordeel. Hij wijst Leterme daar ook expliciet op (regel 3), wat door Leterme daarna geaccepteerd wordt. De interviewer hoeft de gevraagde toelichting op zijn vraag niet te geven omdat duidelijk is dat hij niet de bron van de aangehaalde woorden is. Dat is kenmerkend voor vragen die direct gebaseerd worden op nieuwsfilmfragmenten: de bron waarop de vraag is gebaseerd is inzichtelijk gemaakt (Roth, 2002, p. 355), óók en vooral voor de tv-kijkers.

Daarom speelt het beeld in bovenstaande sequentie ook een belangrijke rol. Wanneer alles uitsluitend op talige wijze zou gebeuren (Clayman, 1988, p. 477-478), dus wanneer het statement waarop de interviewer zijn vraag baseert *toegeschreven* wordt aan anderen, is de bewijsvoering afhankelijk van de behendigheid van de interviewer. Omdat de film aantoonde dat deze uitspraak daadwerkelijk door een derde partij gedaan *is*, wordt de bewijsvoering onafhankelijk van de interviewer en neemt zij in sterkte toe. Anders dan bij het toeschrijven van statements en vragen aan niet-zichtbare anderen, zorgen nieuwsfilmfragmenten er met andere woorden voor dat de neutraliteit van de interviewers voor zowel de geïnterviewde als de tv-kijkers zichtbaar wordt. In dit fragment is het resultaat van de invoeging van een film echter niet louter het behoud van de neutraliteit van de interviewer. Daar Leterme akkoord gaat met het statement in de vraag van de interviewer geeft hij toe dat Di Rupo niet slechts als een 'dramaqueen' wordt beschouwd door de hoofdredacteur, maar dat ook hij dat vindt – wat een nieuwswaardig feit oplevert.

In situaties waarin de interviewerneutraliteit ter discussie zou kunnen komen te staan, zo valt uit bovenstaande op te maken, kunnen interviewers naar de film verwijzen – wat ze soms zelfs daadwerkelijk doen door naar de schermen te wijzen waarop een *still* uit de film nog te zien is. Die neutraliteit is dan gewaarborgd.

Hierbij dient aangemerkt te worden dat wanneer nieuwsfilmfragmenten op een andere wijze ingezet worden, dus niet om een uitspraak aan een derde partij toe te schrijven, ze kunnen leiden tot een *verlies* van interviewneutraliteit – zo toont het volgende fragment. Tweede Kamerlid Nebahat Albayrak (PvdA) wordt ondervraagd naar aanleiding van een uitspraak van haar partijvoorzitter Lilianne Ploumen, die partleider Cohen

‘onzichtbaar’ genoemd had. Op dat moment lag Job Cohens leiderschap reeds onder vuur; dit was een van de eerste keren dat iemand binnen de PvdA zich kritisch over hem uitliet.

Pauw en Witteman laten in de loop van het interview drie aaneen gemonteerde fragmenten zien (ingeleid in regels 1–4) die de vermeende onzichtbaarheid van Cohen illustreren. In het laatste fragment zit Job Cohen onderuitgezakt en chagrijnig kijkend in de bankjes van de Tweede Kamer, terwijl SP-leider Emile Roemer het woord voert tijdens de Algemene Beschouwingen.

- (7) PW.04.10.2011 (13.17-15.20) Alb = Albayrak
1. Wit Even terug naar Lilia- Lillianne Ploumen die ha- die hem onzichtbaar noemde. Euh we hebben
 2. een paar fragmentjes uit de algemene beschouwingen en het optreden van Job dan praten
 3. we DAARna met u door of u vindt dat ie 't daar goed doet of juist niet.
 4. *(fragmenten worden getoond).*
 5. Wit Je kunt veel over Roemer zeggen euh positieve dingen over het algemeen ZICHTbaar is ie wel
 6. Alb Ja charmante man
 7. Wit En WIE ziet u daar op de achtergrond zitten?
 8. Alb *(draait naar één van de videoschermen)*Even kijken waar is het beeld?
 9. Pau JA
 10. Alb ja prima dat is het [beeld] dat je richting de interruptiemicrofoon
 11. Pau [ja]
 - 11 kijkt *(Weidt uit over Roemer)*
 13. Alb En U had hier een selectie van beelden kunnen laten zien waarin Job het over de inhoud
 14. [heeft] met een verontwaardiging van jewelste waarin hij zich
 15. Pau [hm hm]
 16. zorgen maakt over de stapeling die neerkomen bij mensen met gehandicapte kinderen en die op
 17. de PVV hebben gestemd maar zich nu geNAAid zien van jewelste
 18. [en dat dat beeld LAAT laat u ook niet zien]
 19. Wit [maar WIJ hebben ook niet een interview ge-]wij hebben niet een interview gegeven
 20. aan de volkskrant waarin we zeggen D[AT] dat hij onzichtbaar is
 21. [onzichtbaar]

22. Pau [dat heeft Lilianne PLOUmen dat is UW voorzitter gedaan]
23. Alb [nee maar d'r is ook wel wat aan de hand ja]
24. Wit en wij zijn op zoek naar illu[stra]ties van wat zij misschien bedoelt en [vrag]en aan u:
25. Alb [ja] [ja]
26. Wit is dit wat zij bedoelt?
27. Alb Maar het zijn echt twee verschillende dingen. Een het moet veel beter. We moeten ons
28. inhoudelijk ve-verhaal met z'n alleen VEEL beter laten zien dat is wat anders dan moet Job
29. Cohen blijven of niet. D'r is maar een iemand die daar over gaat [en] dat is Job Cohen zelf
30. [hm hm]
31. En hij is daar hartstikke [duidelijk over]
32. Wit [mijn vraag wa]s is dit wat u wat Lilianne
33. Ploumen bedoelt als ze zegt hij is niet zichtbaar genoeg?
34. Alb Nou ik [denk dat da]
35. Wit [dat dat Roe]er dat WEL doet en hij niet op het
36. op het moment dat het misschien net nodig is
37. Alb nee nee zij noemt bijvoorbeeld ook dat hij te onzichtbaar is in de partijdiscussies he (*vervolgt*
38. *antwoord, benadrukt dat de problemen van de partij 'een gezamenlijk verantwoordelijkheid'*
39. *zijn; eindigt antwoord met opmerking dat 'het echt niet gaat over of Job Cohen weg moet of niet').*
40. Pau Hij is overal onzichtbaar bedoelt u niet alleen in zo'n kamerdebat maar ook binnen de partij [zelf]
41. Alb [nee hoor] nee [hoor ik bedoel euh kijk
42. Alb 'ns televisie] hij Job is ontZETtend in beeld
43. Pau [nou ja dat vindt dat
- vindt mevrouw Ploumen]
44. Alb vind [ik] Job is met ZIJN
45. Pau [ja]
46. Alb verhaal in beeld (*vervolgt antwoord*)

De interviewers lijken de nieuwsfilm in dit geval – althans volgens Albayrak – te gebruiken om zelf positie in te nemen ten opzichte van Ploumens bewering: in plaats van Albayrak te ondervragen over een statement gedaan door een derde persoon, laten ze haar reageren op beelden die dat statement *uitbeelden*. Als de beelden al niet bevestigen dat de interviewers

het met Ploumen eens zijn, spreekt dit oordeel wel uit de retorische vraag die Witteman na het fragment stelt (regel 7), waarin het woord 'op de achtergrond' niet ver af ligt van 'onzichtbaar'. De interviewers wekken met hun beeldkeuze met andere woorden de schijn hun persoonlijke opinie bloot te leggen aangaande de vraag of Cohen onzichtbaar is, wat – zoals in paragraaf 2.4 besproken – een gevaar voor hun neutraliteit is.

Albayrak valt de interviewers op hun fragmentkeuze aan door te argumenteren dat ze eenzijdig gekozen hebben (regels 13-16 en 18): ze hadden ook beelden kunnen laten zien die op het tegendeel wijzen. Uit deze opmerking spreekt impliciet het verwijt dat de interviewers niet neutraal en evenwichtig te werk zijn gegaan – waarmee Albayraks aanval en passant de topicale focus van Ploumens uitspraak naar de beeldfragmentkeuze en daarmee naar de neutraliteit van de interviewers verlegt. Daar de interviewers weten dat de aantijging hun neutraliteit op de helling zet, voelen zij de noodzaak de keuze voor de beelden vurig te verdedigen. Ze proberen de gewekte indruk als zouden ze niet neutraal zijn weg te nemen met het argument dat zij slechts op zoek zijn gegaan 'naar illustraties van wat zij misschien bedoelt en vragen aan u: is dit wat zij bedoelt?' Met andere woorden: ze pretenderen Ploumens woorden slechts aanschouwelijk te maken – alsof die woorden de films geselecteerd hebben. Door te eindigen met een vraag (regel 26) suggereert Witteman wel degelijk belang te hechten aan *Albayraks* visie, meer dan aan hun eigen positie ten opzichte van Ploumens statement. Tezelfdertijd biedt de ja/nee-vraag (waarmee Pauw de fragmentenreeks ook al ingeleid had) in combinatie met de getoonde beelden de geïnterviewde bijzonder weinig ruimte om tegen Ploumens uitspraak in te gaan.

Uit de reacties van Albayraks op deze verdediging valt op te maken dat ze genoeg met de verdediging neemt, haar aanval staakt en dat ze zich voegt (zij het na een aanvankelijk vraagontwijking in regels 27-31 en de daaropvolgende sanctie in regels 32-33) naar de vraag van de interviewer of dit is wat Ploumen bedoelt. De interviewers lijken hiermee hun neutraliteit, die op de tocht stond, behouden te hebben. Witteman schroomt zelfs niet in de herhaling van zijn vraag (regels 35-36) te verwijzen naar het fragment – dat eerder nog aanleiding was zijn neutraliteit te betwisten!

Uit deze paragraaf valt af te leiden dat de inzet van nieuwsfilmfragmenten interviewneutraliteit kan realiseren wanneer interviewers een vraag baseren op een statement van derden in dat fragment, maar dat dit kan mislukken wanneer de interviewers middels de fragmenten *zelf* lijken te reageren op een statement en pas na deze 'stellingname-via-beeld' een (bovendien erg sturende) vraag stellen. In zo'n laatste geval wordt niet

alleen interviewerneutraliteit belemmerd, ook kan deze inzet van nieuwsfilmfragmenten een negatief gevolg hebben voor het behoud van topicale focus. De interviewers dienen dan herstelwerkzaamheden te vervullen om zowel hun neutraliteit zeker te stellen als de topicale focus te herstellen.

4.4 Levendigheid bewerkstelligen

Daar geïnterviewde politici, zo blijkt uit hun verbaasde reacties die te zien en te horen zijn, niet op de hoogte zijn van welk nieuwsfilmfragment vertoond zal worden, leidt die vertoning welhaast automatisch tot een meer levendige, want 'unscripted' (Tolson, 2006) vraag-antwoordsequentie (zie echter noot 5). Een voorbeeld hiervan is te vinden in het eerder besproken interview met Hoogervorst. In het vertoonde fragment – dat uit een deel van een interview bestaat dat Hoogervorst gaf aan een ander tv-programma, dat nog uitgezonden moet worden – noemt hij de euro een 'misgeboorte'. Hoogervorst reageert verbaasd en enigszins gebelgd op de vertoning.

- (8) PW.29.11.2011 (25.25-25.32) *Hoo = Hans Hoogervorst*
1. Pau Zo, dat zijn harde woorden 't wordt overigens elf december uitgezonden[deze woorden]
 2. Hoo [Ze hebben 't al]
 3. doorgespeeld aan jullie[dat]vind ik toch wel tegenvallen
 4. Pau [juist]

Het verrassingseffect zorgt in dit specifieke geval voor levendigheid in de vorm van verbolgenheid van de geïnterviewde.

Een bijkomende voorwaarde voor het creëren van levendigheid in vraag-antwoordsequenties na afloop van een vertoning lijkt te zijn dat dat fragment enigszins confronterend is. Een voorbeeld daarvan treffen we in het volgende fragment, waarin toenmalig VVD-Kamerlid Hennis-Plaschaert ondervraagd wordt over een voor haar ongemakkelijk feit: een hoofdelijke stemming waarbij ze, door fractiediscipline, tegen haar eigen principes moest stemmen. In het fragment is duidelijk te zien hoe moeilijk ze het er mee heeft, ze lijkt zelfs te moeten huilen. Hierna wordt de volgende vraag gesteld.

- (9) PW.16.12.2011 (22.16-22.23)
1. Pau Wat gebeurde daar met u? Nog even niet los van de politieke context daar hebben we het straks
 2. over hebben maar gewoon je ZIET dat u er ontredderd uitziet

De vraag heeft duidelijk betrekking op de visuele kant van het fragment. Er zit een confronterend element in: de politica krijgt beelden te zien, over zichzelf nog wel, waar ze vrijwel direct op moet reageren (de dwingende topicale focus). Precies deze onmiddellijkheid zorgt voor de levendige sfeer. Hennis-Plasschaert legt uit dat op het moment dat zij moest stemmen er een op haar gericht boegeroep en gesis ontstond, dat in het fragment overigens niet te horen is. Daar zegt ze over: 'Dat raakt me enorm. Dat zie je hier gebeuren'. Deze confrontatie zagen we ook bij Albayrak, toen ze geconfronteerd werd met haar onwelgevallige beelden, en in mindere mate ook bij Knapen, geconfronteerd met een dertig jaar oud beeld van zichzelf.

De verhoogde levendigheid komt voor de tv-kijkers het beste tot zijn recht als de confrontatie niet alleen na afloop, zoals bij Hennis-Plasschaert, maar ook *tijdens* de vertoning in beeld gebracht wordt. In de praktijk gebeurt dit door de reactie van de geïnterviewde daarop in *split-screen* in beeld te brengen. Dit geschiedt bijvoorbeeld wanneer aan vertrekkend Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet diverse aaneengemonteerde video-beelden vertoond worden van opvallende, vooral grappige momenten uit Kamerdebatten die zij voorzat.

Figuur 4 Still uit Pauw en Witteman, 3 mei 2012

Op de *still* hierboven is te zien dat Verbeet zeer expressief reageert tijdens de confrontatie met de beelden. Dit heeft een directe invloed op de hierop volgende vraag-antwoordsequentie, daar de interviewers niet hoeven uit te leggen of te vragen hoe Verbeet de vertoning onderging. Ze weten immers dat dat expliciet aan de tv-kijkers getoond is.

De beelden worden vervolgens aangegrepen voor een vraag over het laatste deel van de videobeelden, waarin Kamerlid Brinkman zelf een document aan een spreker wil overhandigen – wat tegen de reglementen indruist. Verbeet maant hem te gaan zitten.

- (10) PW.03.05.2012 (39.12-39.17) *Ver = Verbeet*
1. Pau Het lijkt me ZO ontzettend moeilijk als hij dat dan niet
 2. zou doen zeg daar moet je toch niet aan denken
 3. Ver Ik ook niet (*gelach in de studio*)

Het interview heeft voor de tv-kijker op meerdere niveaus een levendigheid gekregen die amper mogelijk lijkt te zijn geweest zonder de videoclip. Hem zijn namelijk twee confrontaties getoond: eerst die (non-verbale) waarin de politicus een confronterend fragment van zichzelf te zien krijgt, vervolgens die (deels non-verbaal, deels verbaal) waarin zij daar nog op moet reageren ook.

Dit verlevendigen kan nog op andere wijze, wanneer de interviewer zelf de rol van iemand uit het nieuwsfilmfragment naspeelt. In een interview met PvdA-fractie leider Diederik Samsom wordt hem een nieuwsfilmfragment getoond waarin Wilders de voorganger van Samsom, Job Cohen, van 'broodroef' beschuldigt, omdat deze het kabinet zou gedogen, terwijl dat toch eigenlijk zijn (Wilders') taak is. Als Cohen tegen de beschuldiging van 'gedogen' in verzet gaat, noemt Wilders hem tot twee keer toe met zichtbaar plezier 'meneer de grote gedoger'. Zoals we eerder in fragment 4 zagen baseert de interviewer zijn vraag direct op het nieuwsfilmfragment door een frase te herhalen:

- (11) PW.22.02.2012 (34.34-35.15) *Sam = Samsom; Stie = mede-gaste Petra Stienen*
1. Wit meneer de grote gedoger, wat zegt u dan? meneer de grote gedoger?
 2. Sam het aardige is dat ik deze scene helemaal niet herken vanuit Den Haag maar gewoon vanuit het
 3. smaragdplein waar ik een tijd [als straatcoach rondliep]
 4. Wit-> [maar wat ZEGT u dan]meneer de grote gedoger
 5. Sam Ik zou tegen HEM (*wijst met zijn vinger naar het videoscherm*) hebben gezegd op dat moment, ook,
 6. want hij zei daarachteraan dat[kom]

7. Wit-> [wat] ZEGT u dan meneer de
grote gedoger
8. Sam nee let op hij zei [namelijk]
9. Wit-> [nee zo]gaat dat [namelijk] wat zegt u dan
10. Sam [jaja]
11. Wit meneer de gro-, hij hij laat u niet uitspreken, hoe [doet u dat?]
12. Sam [wilt u ruilen?]
13. NU? zullen we dan ruilen? gaat u hier staan, ga ik daar staan,
neem ik het gedoogakkoord mee, steekt u het op een plek waar
de zon niet schijnt en dan gaan WIJ verder het land regeren op
14. een manier die NIET polari[seert, die NIET met heilloze finan-
ciële]
15. Wit [steekt u het op een plek waar de zon
niet schijnt?]
16. Sam ja [ik doe net zo ruw als hij]
17. Stie [taalverruwing in Den Haag]

De interviewer doet hier echter meer dan herhalen, hij speelt de net getoonde scène als het ware na en creëert hiermee levendigheid. Dit doet hij door zijn intonatie en tempo van het uitspreken van ‘meneer de grote gedoger’ aan die van Wilders aan te passen. Hij zet met andere woorden niet slechts het gezichtspunt van één van de personen uit het nieuwsfilmfragment in om daar een vraag op te baseren (Huls & Pijnenburg, 2012), wat een mogelijkheid is om een interview ook zonder film te verlevendigen, maar kruipt in de rol van die persoon. Merk op dat hij tezelfdertijd de rol van interviewer niet verliest: Samsom moet nog steeds antwoorden.

Het filmfragment kan door de interviewers, zo toont de scène met Samsom, als instrument ingezet worden om een oude controverse in het interview door te zetten – weer: zonder de eigen neutraliteit op het spel te zetten. De topicale focus komt zo volledig op de confronterende uiting te liggen. Samsoms uiteindelijke antwoord is zodanig krachtig geformuleerd, dat een mede-gaste er op reageert door te spreken over ‘taalverruwing in Den Haag’. Direct gevolg van de inmenging is dat de levendigheid die al ontstond door het vertonen van een nieuwsfilmfragment nog eens verhoogd wordt. Wanneer levendigheid, zoals in dit fragment, voortkomt uit een afwijking van de normale interviewnormen en derhalve onvoorspelbaar is, is ze het meest effectief (Tolson, 2006, p. 11). Naast deze zeer effectief uitgespeelde scènes is het voorts interessant, zo blijkt uit al eerder besproken interviews, dat levendigheid zowel bewust (zoals in het inter-

view met Knapen) als onbewust (zoals in het interview met Albayrak) veroorzaakt kan worden door de inzet van een nieuwsfilmfragment.

4.5 Bemoeilijken van vraagontwijking

Het in de vorige paragraaf aangehaalde interview met Samsom brengt ons tot een laatste functie: nieuwsfilmfragmenten kunnen het ontwijken van vragen door geïnterviewden bemoeilijken. Onderzoek naar de rol die nieuwsfilmfragmenten kunnen spelen bij het bemoeilijken of voorkomen van vraagontwijkend gedrag is zover wij weten nog niet uitgevoerd. We verwachten dat de voorafgaande filmvertoning de speelruimte van een politicus om een vraag te ontwijken duidelijk kleiner maakt dan wanneer er geen videoclips vertoond zou zijn (en het tv-publiek terug moet vallen op zijn herinnering, daarin eventueel aangespoord door de interviewers).

Kijken we naar fragment 11 dan zien we dat de film de interviewer de mogelijkheid geeft om Samsoms ontwijkende antwoorden tot driemaal toe te onderbreken (->) met een letterlijke herhaling van woorden uit de videoclip en imitatie van de intonatie als ware hij Wilders zelf. Hij weet de topicale focus met andere woorden dwingend uit te oefenen doordat hij zich inhoudelijk en qua gedraging door het nieuwsfragment laat inspireren. Het aanhoudend herhalen van de vraag die daar direct uit voortvloeide ('wat zegt u dan meneer de grote gedoger') in combinatie met het 'rollenspel' van de interviewer leidt in het interview met Samsom na aanvankelijke ontwijking tot een wel zeer direct gegeven antwoord (regels 12-14).

De interviewers weten zo door de inzet van een nieuwsfilmfragment hun doel te bereiken: de politicus is tot een nieuwswaardige uitspraak gebracht. Dit lukt ze daar de filmvertoning de noodzaak tot antwoorden op een essentieel punt vergroot. Ze maakt voor de interviewer een dubbelrol mogelijk, die van ondervrager en politiek uitdager – een strategie die in het conversatie-analytische onderzoek hooguit als 'prefaced question' of 'embedded presupposition' wordt aangesneden (Clayman & Heritage, 2002, ch. 6), maar niet ingevuld wordt vanuit een voorafgegangene filmvertoning. Door niet of ontwijkend te antwoorden zou Samsom bijgevolg niet alleen de verdenking op zich laden zich niet aan de interviewnormen te houden, maar ook dat hij wegloopt voor een weliswaar hypothetische, maar desalniettemin zeer zichtbare (en hoorbare) aanval van een belangrijke politieke rivaal.

Een volgend voorbeeld waaruit blijkt dat het niet ingaan op een vraag die voortvloeit uit een videoclip gesanctioneerd wordt is te vinden in het volgende fragment. Minister van Binnenlandse Zaken Spies (CDA) wordt geïnterviewd over woningcorporatie Vestia, de toen grootste huisbaas van

Nederland. De interviewers tonen een nieuwsfilmfragment – de aankondiging daarvan is te vinden in fragment 1 (hierboven in paragraaf 4.1) – waarin wordt verteld dat Vestia in grote financiële problemen was gekomen omdat ze op rentestijging gegokt had, waardoor de organisatie onderpand aan een bank moest geven dat ze niet had. Directeur Eric Staal moest wegens dit wanbeleid weg, maar kreeg bij vertrek wel een bedrag van drie-en-een-half miljoen mee om zijn pensioengat te vullen. Parlementariërs in het nieuwsfilmfragment spreken van een ‘grof schandaal’ en noemen geld door ‘meneer Dief Staal’ (aldus één spreker met een puntig bedoelde verhaspeling van Staals naam) vergokt. Interviewer Witteman stelt na afloop van de film de vraag:

(12) PW.09.03.2012 (38.13-38.34) Spi = *Liesbeth Spies*

1. Wit Een GROF schandaal zei één van de Kamerleden. Bent u het daar mee eens?
2. Spi Het salaris is inderdaad VEEL te hoog
3. Wit→ Een GROF schandaal, bent u het daar mee eens?
4. Spi Euh, ik heb euh eerder andere woorden gebruikt, ik vind het salaris ongepast. Ik vind ECHT
5. dat dit soort afspraken niet thuis horen in de sociale euh huur euh sector (*vervolgt antwoord*)

Het getoonde nieuwsfilmfragment is een contextueel gegeven geworden (Harris, 1991, p. 93), dat niet alleen inperkt wat er kan gebeuren maar ook duidelijke grenzen stelt aan hoe datgene dat gebeurt geïnterpreteerd kan worden – voor alles ook door de tv-kijkers (Clayman & Heritage, 2002, p. 192-193). In casu betekent dit dat de uitspraak van Spies als zou het salaris ‘te hoog’ zijn, op een subtiele manier vraagontwijkend is. Haar antwoord blijft weliswaar binnen de topicale parameters, ze geeft immers een evaluatief antwoord op het gedrag van Staal. Daar de respons echter geen antwoord geeft op de ja/nee-vraag (‘Bent u het daar mee eens’) wordt het antwoord opgevat als vraagontwijkend (conform Claymann, 2001, p. 414). De interviewer herhaalt hierop zijn vraag, waarmee hij de respons sanctioneert en aangeeft geen genoegen te nemen met de omschrijving van de minister over het gedrag van de directeur. Daar hij het negatieve statement voorafgaand aan zijn vraag letterlijk overneemt van het getoonde nieuwsfilmfragment kan hij dit in dit geval gemakkelijk doen: de minister moet antwoorden op een derde partij, in dit geval nog wel een volksvertegenwoordiger. Sec gezien, hoewel natuurlijk niet buiten de Kamer, *is* ze daar ook verantwoording aan schuldig (in conversatie-analytische termen is ze

‘accountable’), daar de Tweede Kamer de regering controleert. Niet antwoorden zou in zekere zin een affront voor de gefilmde Tweede Kamerleden zijn. Dit geldt des te sterker wanneer de in de film vertoonde persoon of personen *zelf* een vraag stellen en daar niet op ingegaan wordt, zoals in fragment 4 (hierboven) met minister Schippers. De confrontatie die hierdoor ontstaat wordt er dan er niet, althans niet in de eerste plaats, één tussen interviewer en politicus maar één tussen politicus en filminhoud (soms ook met dezelfde politicus in beeld).

Hoewel Spies nog steeds haar eigen woorden kiest, komt ze door het herhalen van de vraag niet onder een nadrukkelijker reactie uit. Ze verscherpt haar kritiek: naast ‘te hoog’ uit ze nu ook dat ze het salaris ‘ongepast’ vindt – een adjectief met een duidelijker negatieve connotatie, dat al dichter tegen de term ‘grof schandaal’ aanligt. Het doel van de interviewer, het ontlokken van nieuws aan de politica, is hiermee bereikt. Niet alleen heeft hij door het letterlijk citeren uit nieuwsfilmfragmenten – zoals hierboven reeds is vastgesteld – zijn neutraliteit behouden, ook kan hij bij confronterende vragen ontwijkende antwoorden sanctioneren, in dit geval door door te vragen.

Het op deze wijze, terugvallend op een nieuwsfilmfragment, bemoeilijken van vraagontwijking gebeurt ook zonder dat woorden uit het nieuwsfilmfragment letterlijk herhaald worden. Dit maakt het wel complexer, zo leert het volgende fragment 13. Partij voor de Dieren-fractievoorzitter Marianne Thieme wordt geïnterviewd naar aanleiding van twee gebeurtenissen. Allereerst was haar wetsvoorstel om onverdoofd ritueel slachten te verbieden de nacht ervoor afgewezen door de Eerste Kamer. Voorts had ze een motie van wantrouwen ingediend tegen staatssecretaris Henk Bleker van Landbouw. Bij de aankondiging van de gespreksonderwerpen per gast stelt Pauw wat betreft dit laatste onderwerp: ‘We gaan straks nog wel even luisteren naar een reactie van Henk Bleker daarop, en dan weer uw reactie daarop, en dat heet dan dat we dan televisie aan het maken zijn hè?’

In het interview zelf, later in de uitzending, vertelt Thieme voorafgaand aan de nieuwsfilmfragmentvertoning dat ze zich bij het indienen van de motie van wantrouwen mede beriep op VVD’er Ed Nijpels die Bleker verweet dat hij ‘voortdurend in onwaarheden spreekt als het gaat om natuurbeleid’ en op CDA’er Cees Veerman, die van boerenbedrog van Bleker sprak. De interviewers laten de reactie van Bleker op deze motie zien, die hij gaf in het programma *Knevel en Van de Brink*. Hij beweerde daarin geen poging meer te wagen ‘het goed te laten komen’ tussen hem en Thieme, daar ‘het een keer over is’ als mensen hem van ‘liegen en bedriegen be-

tichten'. Duidelijk is dat Bleker het persoonlijke aspect benadrukt: in de relatie tussen beide ziet hij geen kans voor verbetering in de toekomst meer. Witteman haakt hier op in, met een ironische commentaar aansluitend op het fragment: 'Daar is een romance aan verloren gegaan tussen u en meneer Bleker hoor.'

- (13) PW.14.12.2011 26.17-27.34 *Thi = Thieme*
1. Thi Nou dan geloof dan ook tussen Cees Veerman en
[euh staatssecretaris Bleker]
 2. Wit [Ja ja maar we hebben 't even] over U [en de staatssecretaris]
 3. Thi [Nee maar]
 4. kijk d'r is absoluut een hele euhm com-gecompliceerde verhouding
 5. tus[sen (*moet lachen*) staatssecretaris Bleker en mij hahaha]
 6. Wit [gecompliceerde verhouding een persoonlijke vendetta noemen
we dit]
 7. waar een advocaat bij nodig is om dat weer goed te krijgen
 8. Thi Nee maar [als]
 9. Wit [Het] WORDT toch erg persoonlijk op deze manier
 10. Thi De staatssecretaris =
 11. Wit = Henk Bleker was natuurlijk gisteravond natuurlijk ook bij dat
debat over dat ritueel slachten en heeft
 12. zich toen tussen u en de eerste kamer gemanoeuvreerd DAT vond u
al niet leuk en dan vanmiddag
 13. kwam [kwam]
 14. Thi [Ja ma]ar dat heeft helemaal niets te maken met persoon-
lijke dingen want ik kan het uitstekend
 15. Wit Dit klonk vrij persoonlijk [eerlijk gezegd]
 16. Pau [Dit klonk wel]persoonlijk ja
 17. Thi Ja maar dat trekt dan euh staatssecretaris Bleker zelf euh die
[kant op]
 18. Pau [nou ja h]ij zegt als U mij beschuldigt van LIEgen en bedrog
 19. dan trek ik me niet zoveel meer van u aan dat is
 20. [dat is zijn] positie
 21. Thi [ik denk d]at het
 22. BELANGrijk is dat die zich wat meer aantrekt van kritiek die op dit
moment voorAL van de euh
 23. natuurorganisaties vanuit de internationale organisaties wordt
geuit op Bleker dat hij op dit moment
 24. [echt]

25. Wit [primEUR] u weet dat het om u ging hè dat is eventjes persoonlijk tussen u en hem
26. daar ging het over
27. Thi Jaaa maar ik vind dat hij zich aantrekt dat dat hij van mij een motie van wantrouwen krijgt ik
28. kan me dat bij voorstellen maar ik dat het veel belangrijker om je aan te trekken dat je bezig
29. bent met het AFbraakbeleid van de natuur
30. Wit Krijgt hij een geboortekaartje?
31. Thi Ja

Hoewel Thieme in haar eerste antwoord zich niet lijkt te verzetten tegen de opmerking van Witteman, is haar antwoord ook allesbehalve een bevestiging ervan: ze wil ermee aantonen dat Bleker ten minste met meer mensen op gespannen voet leeft. Ze gaat met andere woorden niet (afdoende) in op de propositie van de vraag, waardoor haar antwoord als ontwijkend te zien is. De interviewers nemen dan ook geen genoegen met dat antwoord en willen dat ze zich sterker uitspreekt over de animositeit tussen Bleker en haarzelf, die onder meer uit het nieuwsfilmfragment sprak. Haar tweede respons, dat er een ‘gecompliceerde verhouding’ bestaat (regels 4 en 5), is een zodanig grotesk understatement dat Thieme er zelf om moet lachen – dit volstaat allerminst. Om Thieme alsnog tot een stilliger antwoord op de oorspronkelijke vraag te brengen onderbreekt Witteman haar vervolgens tot drie keer toe (regels 6, 9 en 11), waarbij hij onder meer insinueert dat er een persoonlijke strijd, ja zelfs vendetta tussen de bewindsman en Thieme is. Met deze verscherpte voorstelling van zaken – een interpretatie van het vertoonde fragment, in tegenstelling tot het letterlijk overnemen van woorden uit een fragment – probeert hij een nieuwswaardig feit te ontlokken aan de politicus.

Thieme weigert echter in deze voorstelling mee te gaan (regels 8 en 14): ze stelt dat het probleem tussen Bleker en haar niet persoonlijk van aard is. Beide interviewers verzetten zich hiertegen (regels 15 en 16), met een letterlijk beroep op het vertoonde fragment (*dit klonk*). Hierdoor is het voor Thieme nog moeilijker geworden het persoonlijke karakter van de (politieke) strijd te ontkennen, laat staan om elders over te spreken. In plaats van ontkenning, kiest ze hierop dan ook voor bevestiging (regel 17). Niet alleen lijken de interviewers die te willen horen, ook is die in overeenstemming met de getoonde beelden. Thieme committeert zich ondanks haar aanvankelijke verzet met andere woorden dus aan het oordeel dat geveld is op basis van die beelden.

Tegelijkertijd zwakt ze de instemming af door in het vervolg van haar antwoord te beweren dat het Bleker is die de zaak persoonlijk *maakt*. Ook hierna krijgt ze van de interviewers niet volop de ruimte te praten over de inhoudelijke kant van haar kritiek – over wat zij belangrijk vindt (regels 21-24). Ze wordt door Witteman namelijk voor een vierde keer herinnerd (regels 25 en 26) aan het onderwerp waar de interviewers het over wilden hebben – wat te zien is als een sanctie, daar ze van het topic afwijkt – het persoonlijk aspect (‘daar ging het over’). Weer bevestigt Thieme de frictie – al geeft ze (door het woord ‘maar’ in regel 28) aan dat dit wat haar betreft niet is waar het interview over zou moeten gaan.

Uit deze paragraaf valt te concluderen dat de inzet van een nieuwsfilmfragment als basis kan dienen voor het doorvragen bij vraagontwijking, en daarmee dus – zo blijkt althans uit de hier bestudeerde voorbeelden – een manier is om die ontwijking te voorkomen of te beëindigen. Het maakt daarbij verschil of een vraag letterlijk gebaseerd is op een fragment, of dat in deze vraag een interpretatie van dat fragment besloten ligt. In het laatste geval lijkt meer doorvragen noodzakelijk om de taakstelling te bereiken.

5 Conclusie

Onze corpusanalyse van de inzet van nieuwsfilmfragmenten voorafgaand aan vraag-antwoordsequenties in politieke interviews in de talkshow *Pauw en Witteman* heeft laten zien dat deze filmfragmenten vijf functies kunnen realiseren; functies die bijdragen aan de verwezenlijking van het doel van de interviewer, namelijk nieuwswaardige informatie aan een politicus ontlokken en die op begrijpelijke en aantrekkelijke wijze aan de tv-kijkers presenteren. Op verschillende wijzen zijn deze videoclips zo bepalend voor een vraaggesprek.

Ten eerste dragen deze videoclips ertoe bij in woord en beeld *common ground* tussen interviewer en geïnterviewde voor de tv-kijkers (en het studiopubliek) toegankelijk te maken, wat niet alleen blijkt uit het ontbreken van ophelderingsvragen, maar ook uit de afwezigheid van specifieke uitleg. Dat geldt althans voor de beginfase van een interview. Op latere momenten in datzelfde interview moeten de interviewers over het delen van de *common ground* met de tv-kijker waken door ophelderingsvragen te stellen of om meer uitleg te verzoeken, wanneer de gesprekspartners dit wat uit het oog verliezen.

De inzet van nieuwsfilmfragmenten zorgt er ten tweede voor dat de interviewers gemakkelijk vragen kunnen stellen waarin ze de betreffende

politicus een confronterende stelling voorleggen *met* behoud van neutraliteit, doordat de bron waarop de vraag gebaseerd is bekend gemaakt wordt. Dat wil zeggen: behoudens een uitzonderlijk geval waarin de interviewers aangevallen worden vanwege een vermeende eenzijdige, partijdige selectie van één of meer nieuwsfilmfragmenten – een selectie die de interviewer-neutraliteit juist onder druk zette. Hoewel *Pauw en Witteman* door sommigen als ‘links’, en dus niet-neutraal, wordt gezien (Huls & Varwijk, 2009; Huls, 2013), valt uit ons corpus op te maken dat nieuwsfilmfragmenten de interviewers helpen hun neutraliteit te bewaken.

Ten derde oefent de inzet van de nieuwsfilmfragmenten een dwingende topicale focus uit, met name wanneer vraagformuleringen er letterlijk uit voortkomen (door het herhalen of parafraseren van verbale uitingen van personen in de vertoonde clip). Uitzondering hierop is wanneer een nieuwsfilmfragment louter ingezet wordt om levendigheid te veroorzaken en de vertoonde informatie geen onderwerp van gesprek wordt – in dat geval is het resultaat juist dat interviewers *off-topic* raken. Bijkomend voordeel van het herhalen van uitingen uit de videoclip is dat informatie voor de tv-kijkers beter te begrijpen is.

Door het tonen van videoclips wordt, ten vierde, de levendigheid van het interview vergroot. In ons corpus zien we dat de geïnterviewden verrast worden door het specifieke tijdstip van vertoning en over de precieze film-inhoud, waardoor spontaniteit gecreëerd wordt. Zeker wanneer dat fragment confronterend materiaal bevat, zo toont ons corpus aan, leidt het gemakkelijk tot een levendiger interview: op basis van dat fragment kunnen namelijk confronterende en onverwachte vragen gesteld worden, waardoor de antwoorden als spontaan overkomen. Voorts stelden we vast dat levendigheid (*an sich* wenselijk voor de interviewers) ook *onbewust* veroorzaakt kan worden door een negatief effect van de inzet van filmfragmenten, namelijk wanneer een aanval op de keuze van de videoclip wordt gedaan.

Door nieuwsfilmfragmenten, tot slot, slagen de interviewers erin vraagontwijking te bemoeilijken. De poging ertoe wordt althans zo *gênant*, dat de geïnterviewden in ons corpus er uiteindelijk van afzien. Een ontwijkingspoging na het tonen van een fragment druist kennelijk nadrukkelijk tegen de regels van de institutionele setting in, waarin politici geacht worden te antwoorden. Een eventuele ontwijking blijkt in het bijzonder erg lastig wanneer de vraag afkomstig is van een persoon die in het fragment vertoond wordt of die de vraag zelfs letterlijk stelde; alsof die geen antwoord waard zou zijn, wat als belediging geldt. Interessant in deze context is dat de interviewer ook in de huid van één van de vertoonde personen

kan kruipen om een vraag net zo lang te imiteren en te herhalen tot er een antwoord is.

In de aangehaalde voorbeelden zien we dat een nieuwsfilmfragment vaak meer dan één van de bovenstaande functies vervult – en in uitzonderlijke gevallen zelfs een functie vervult en tegelijkertijd een andere belemmert. Bewerkstelligen en behouden van topicale focus, bijvoorbeeld, gaat bijna natuurlijk samen met verhoogde levendigheid, terwijl op hetzelfde moment interviewerneutraliteit behouden blijft. Ook het lastig maken van vraagontwijking gaat vaak gepaard met vergroting van levendigheid, alsmede een duidelijke nadruk op toegang tot de *common ground*. Op grond van de uitkomsten van onze corpusanalyse kunnen we in het algemeen concluderen dat de inzet van nieuwsfilmfragmenten een aanvulling is op of vervanging van talige opties om deze functies te vervullen. Ten minste wat de eerste fasen in een vraag-antwoordsequentie na de vertoning betreft, verschillen onze voorbeelden aanzienlijk van uitsluitend verbale gesprekken (Clayman & Heritage, 2002).

Daarbij benadrukken we wel dat nieuwsfilmfragmenten, zelfs wanneer ze talige mogelijkheden van de vijf besproken functies vervangen, in politieke tv-interviews natuurlijk niet zonder taal ingezet worden. Ze hebben, zo laat onze analyse zien, weliswaar invloed op vraag-antwoordsequenties en het ontsluiten van kennis, maar in de praktijk volgen op een film nog altijd *talige* vragen. In niet één fragment lieten de interviewers het beeld 'voor zich' spreken – wat ook wel merkwaardige vormen van gespreksvoering zou hebben opgeleverd. Interviewers blijven zich met andere woorden ook in een constellatie waar beeld onderdeel van interviews uitmaakt, voegen naar de institutionele setting die stipuleert dat het stellen van vragen een vast onderdeel van elke talkshow is, politiek of niet.

6 Discussie

Nieuwsfilmfragmenten zijn een inherent onderdeel ofwel contextueel gegeven van het interview-format geworden, althans in de praktijk van de talkshow *Pauw en Witteman*. De aanname dat (alleen) het taalgedrag verklaart wat participanten beweegt, zoals deze nog in veel conversatie-analytisch werk over politieke interviews gehanteerd wordt (Ekström, 2001; Clayman & Heritage, 2002; Lauerbach, 2006; Hutchby, 2006), lijkt met andere woorden niet langer overeen te komen met de tv-werkelijkheid. Dit maakt het problematisch om exclusief van de verbale gesprekshandelingen uit te gaan.⁸ In plaats daarvan, zo is onze aanbeveling, zou conversatie-

analytisch onderzoek ook meer multimodale vormen van tv-interviews in acht moeten nemen en tot haar onderzoeksterrein moeten maken, ten minste voor zover nieuwsfilmfragmenten een relevante rol spelen. Daar in dergelijke settings meer dan één *participation framework* (Goffman, 1979) gerealiseerd wordt, lijkt het verstandig om het conversatie-analytische instrumentarium met benaderingen uit de interactionele sociolinguïstiek aan te vullen (Clark, 1996; Tolson, 2006; Goodwin, 2007; Hutchby, 2011) en met werk dat rekening houdt met de multimodale realisering, voor zover deze karakteristiek is voor tv (van Leeuwen, 2005; Ensink, 2006; Bubel, 2008; Nichols, 2010; Lauerbach, 2010; Sauer, 2012; Ekström, 2012). Omdat ook toenemend gebruik van beeldinzet in de toekomst te voorzien valt (Van Santen, 2012, p. 83) en de grenzen tussen genres zoals ‘accountability interview’ met publieke figuren, zoals politici (Montgomery, 2008), en televisie-entertainment verder vervagen (Hamo et al., 2010; Baym, 2013, p. 17), moet de complicerende factor van beeldinzet in politieke televisie-interviews navenante aandacht in onderzoek krijgen. We denken dat dergelijke visueel gedomineerde programma’s een principieel andere verdeling van talige en visuele informatie bewerkstelligen, wat dan ook consequenties voor het onderzoekdesign moet hebben. Het audiovisuele (multimodale) karakter van een politieke talkshow en het specifieke moment van reageren op vertoonde filmfragmenten horen bij elkaar onderzocht te worden. We hebben hier voorgesteld hoe daarmee een begin gemaakt zou kunnen worden, maar denken dat verdere verdieping nodig is. Deze verdieping zou onder meer tot stand gebracht kunnen worden wanneer het kader (of ‘frame’, zie Sauer, 2012) dat door middel van een film is gepresenteerd, een meer principiële rol krijgt toebedeeld. Daarbij zou men ook meer rekening moeten houden met sociale media die, bijvoorbeeld in de vorm van tweets die op het scherm geprojecteerd worden, een functie haast in analogie met de videofragmenten kunnen vervullen. Het valt te verwachten dat sociale media eveneens een groeiende rol in live-talkshows zullen krijgen, zoals nu al in verkiezingsdebatten, wanneer op bepaalde momenten een korte samenvatting van wat er zich op het internet afspeelt wordt gegeven. Hierdoor wordt in ieder geval een talige dimensie gerealiseerd die noch in conversatie-analytisch onderzoek noch in ons soort onderzoek tot nog toe naar voren kwam. Of daardoor het beeld van een visuele talkshow wezenlijk zal veranderen, valt te bezien.

In dit artikel hebben we slechts gekeken naar bewegende beelden, maar we weten dat ook stilstaande, geprojecteerde beelden (foto’s, cartoons, weergaven van internet-sites enz.) invloed uitoefenen op het interview (Eriksson, 2011; Huls & Pijnenburg, 2012; Sauer, 2012; Graber, 2012). Belang-

rijker nog lijkt hoe de regie via cameravoering deze beeldinzet in beeld brengt – in deze analyse hebben we deze slechts aangestipt waar het om het begin van vraag-antwoordsequenties ging. Verder onderzoek naar zowel stilstaande beelden als cameravoering (in de zin van Holly, 2015) is dan ook aan te bevelen. Hoe is de relatie tussen deze strategieën en het doel van de interviewers?

Een ander aspect dat buiten het bereik van dit artikel viel, maar wel degelijk van invloed kan zijn op het gespreksverloop van televisie-interviews met politici is het aanwezige studiopubliek. Hoewel het zich in ons corpus van *Pauw en Witteman* weinig liet horen, werd het regelmatig in beeld gebracht en heeft het aldus gevolgen voor de informatieverwerking door de tv-kijkers. Niet alleen zien deze de nieuwsfilmfragmenten, ook krijgen zij blijkens zichtbare en soms hoorbare reacties geregeld mee wat het studiopubliek van die vertoning vindt. Het gaat dan om visuele signalen die de verwerking van de tekstuele informatie permanent begeleiden, wat een meer realistische onderzoeksbenadering van televisiegesprekken zou kunnen stimuleren.

Noten

1. Wij danken eerst twee en later drie anonieme reviewers van het *Tijdschrift voor Taalbeheersing* voor hun waardevolle adviezen bij twee eerdere versies van dit artikel.
2. De Smedt & Vandenbrande (2011) doen dit wel, maar zij analyseren niet de gevolgen van het inzetten van nieuwsfilmfragmenten, maar van langere *vox populi*-filmfragmenten. Deze zijn door de makers van het tv-programma zelf voorbereid, apart opgenomen en dus ontworpen met het oog op hun inzet in de tv-interviews. Bij reguliere talkshows als *Pauw en Witteman* gebeurt dit zeer zelden, daar wordt voor nieuwsfilmfragmenten grotendeels geput uit door *anderen* (meestal het nieuws of andere tv-programma's) geproduceerd beeld. Het corpus van De Smedt & Vandenbrande (2011) bestaat bovendien uit 'debate interviews' (Emmertsen, 2007) tijdens een verkiezingscampagne, daarom kunnen hun resultaten niet als basis dienen voor de analyse van gewone politieke interviews in een talkshowcontext met meestal confronterende filmbeelden waarop gereageerd moet worden. Bredere benaderingen van multimodale communicatie, bijvoorbeeld over de multimodaliteit van film, passen niet goed in onze onderzoekspopet, omdat we op gespreksreacties op vertoende filmfragmenten focussen, wat een aanzienlijk smaller terrein is dan de breedte van multimodale communicatie op zich. Niettemin hameren we bij de analyse van tv-interviews op verruiming van het gespreks-analytische perspectief om de tv-realiteit serieus te nemen, waarvan wij een specifiek onderdeel onder de loep nemen. Wil men dit in een algemeen theoretisch perspectief plaatsen, zo valt te zeggen dat we voor een meer semiotische benadering van taal in de bredere context van mediapresentatie pleiten, in de zin van Goffman (1979), Clark (1996), Bubl (2008), Lauerbach (2010) en Sauer (2012).
3. Huls & Pijnenburg (2012) laten zien dat vraag-antwoordsequenties inderdaad anders

verlopen wanneer een interviewer een filmfragment, andere genodigde gast, foto of voorwerp aanwendt. Er is dan meer complexiteit en onvoorspelbaarheid. Maar hun voorbeelden gaan meer over debatten dan over echte interviews (zie voor het verschil paragraaf 3.2).

4. *Common ground* kan ook zeer fundamenteel worden opgevat: namelijk dat alle talige elementen die niet begrepen worden als je niet tot de intimi van de sprekers hoort, in een televisie-interview opgehelderd moeten worden. Politici en interviewers zijn echter professionals en weten uit ervaring dat gedrag van intimi niet gewaardeerd wordt. Zo gedragen ze zich dan ook niet. Vandaar dat we ons meer op algemene kennis richten die middels filmfragmenten geactualiseerd en geportioneerd wordt.
5. Voor zover het corpus laat zien, zijn er geen 'scripted' sequenties in onze interviews. Maar schijn kan bedriegen: zo zijn er afspraken vooraf over onderwerpen en verdere betrokkenen, dat wil zeggen: door de redactie uit te nodigen deelnemers (Kee, 2012) en een enkele keer komt het voor dat er 'bedriegers' zijn die voorbereide leugenachtige statements geven (Franse, 2014, p. 210-217). Deze observaties nemen echter niet weg dat de wijze van reageren tijdens het gesprek zelf redelijk spontaan is en niet op een script berust.
6. *Pauw en Witteman* is sinds het voorjaar 2014 gestopt. De vervangende talkshow heet nu *Pauw* en is een voortzetting in enigszins gewijzigde constellatie. De meest relevante verandering is dat er slechts één interviewer is en dat de veel spaarzamere filmfragmenten gebruikt worden om een nieuwe gast te introduceren – wat ook technisch nodig is omdat gedurende de vertoning van de film de te interviewen persoon aan tafel moet aanschuiven, terwijl de eerdere geïnterviewden op verder verwijderde stoelen plaatsnemen. Bij *Pauw en Witteman* zaten alle genodigden meestal reeds aan tafel en hielden zij zich in tot ze een beurt kregen.
7. De interviewers stimuleerden, vooral in verkiezingstijd, ook debatten waarin nieuwsfilmfragmenten vertoond werden (zie ook Huls & Pijnenburg, 2012).
8. Dat films onderdeel zijn gaan uitmaken van de talkshow *Pauw en Witteman* is nog lang niet overal doorgedrongen, zelfs niet bij direct betrokkenen (zie Kee, 2012) en ook niet bij redactieleden die evaluatieve opmerkingen na een uitzending maken zonder ook maar met een woord te reppen over de visuele kant ervan (zie Franse, 2014). Het sterk visuele karakter van deze talkshow werd zelfs door Witteman in een interview met *NRC Handelsblad* in januari 2015 (van Geel 2015) niet eens gememoreerd: Witteman kijkt terug op zijn loopbaan als interviewer en mijmert over de samenwerking met Pauw, maar 'vergeet' te vermelden dat praktisch alle interviews gekaderd werden door filmfragmenten. Alsof het niets uitmaakt dat er eerst een film getoond wordt! We moeten in elk geval niet teruggrijpen op het bewustzijn van de hoofdacteurs die kennelijk niet doorhadden dat ze in zo'n situatie meer doen dan vragen stellen.

Bibliografie

- Bavelas, J.B., Black, A., Chovil, N., & Mullett, J. (1990). *Equivocal communication*. Newbury Park, CA: Sage.
- Baym, G. (2013). Political media as discursive modes: a comparative analysis of interviews with Ron Paul from Meet the Press, Tonight, The Daily Show, and Hannity. *International Journal of Communications*, 7, 489-507.
- Bubel, C.M. (2008). Film audiences as overhearers. *Journal of pragmatics*, 40, 55-71.

- Bull, P. (2002). *Communication under the microscope. The theory and practice of microanalysis*. New York: Routledge.
- Bull, P., & Mayer, K. (1993). How not to reply to questions in political interviews. *Political Psychology*, 14, 651-666.
- Clark, H.H. (1996). *Using language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clayman, S.E. (1988). Displaying neutrality in television news interviews. *Social Problems*, 35, 474-492.
- Clayman, S.E. (1991). News interview openings: Aspects of sequential organization. In P. Scannel (Red.), *Broadcast talk* (pp. 48-75). London: Sage.
- Clayman, S.E. (2001). Answers and evasion. *Language in Society*, 30, 403-442.
- Clayman, S.E. (2006). Arenas of interaction in the news media era. In M. Ekström, Å. Kroon & M. Nylund (Red.), *News from the interview society* (pp. 239-264). Göteborg: Nordicom.
- Clayman, S.E. (2007). Speaking on behalf of the public in broadcast news interviews. In: E. Holt & R. Clift (Red.), *Reporting talk. Reported speech in interaction* (pp. 221-243). Cambridge: Cambridge University Press.
- Clayman, S.E., & Heritage, J. (2002). *The news interview: Journalists and public figures on the air*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Smedt, E., & Vandenbrande, K. (2011). Political television formats as strategic resources in achieving journalists' roles. In M. Ekström en M. Atrona (Red.), *Talking politics in broadcast media: Cross-cultural perspectives on political interviewing, journalism and accountability* (pp. 75-92). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Ekström, M. (2001). Politicians interviewed on television news. *Discourse & Society*, 12, 563-584.
- Ekström, M. (2012). Gaze work in political media interviews. *Discourse & Communication*, 6, 3, 249-271.
- Emmertsen, S. (2007). Interviewers' challenging questions in British debate interviews. *Journal of Pragmatics*, 39, 570-591.
- Ensink, T. (2006). Pragmatic aspects of televised texts: A single case study of the intervention of a televised documentary program in party politics. *Journal of Pragmatics*, 38, 230-249.
- Eriksson, G. (2011). Adversarial moments: A study of short-form interviews in the news. *Journalism*, 12, 51-69.
- Fransé, R. (2014). *De slag om de gast of de kunst van het verleiden*. Amsterdam/Antwerpen: Querido.
- van Geel, J. (2015, 17 en 18 januari). 'Ik ben tot het einde toe gretig gebleven'. Interview met Paul Witteman. *NRC Handelsblad*, p. 14-16.
- Goffman, E. (1979). Footing. *Semiotica*, 25, 1-29.
- Goodwin, C. (2007). Interactive footing. In E. Holt & R. Clift (Red.), *Reporting talk: Reported speech in interaction* (pp. 16-460). Cambridge: Cambridge University Press.
- Graber, D. (1990). Seeing is remembering: How visuals contribute to learning from television. *Journal of Communication*, 40, 134-55.
- Graber, D. (2012). *On media: Making sense of politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Greatbatch, D. (1986). Aspects of topical organization in news interviews: The use of agenda-shifting procedures by interviewees. *Media, Culture & Society*, 8, 441-455.
- Greatbatch, D. (1988). A turn-taking system for British news interviews. *Language in Society*, 17, 401-430.
- Hamilton, M.A., & Mineo, P.J. (1998). Framework for understanding equivocation. *Journal of Language and Social Psychology*, 17, 3-35.
- Hamo, M., Kampf, Z., & Shifman, L. (2010). Surviving the 'mock interview': Challenges to political communicative competence in contemporary televised discourse. *Media, Culture & Society*, 32, 247-266.

- Harris, S. (1991). Evasive actions: How politicians respond to questions in political interviews. In P. Scannel (Red.), *Broadcast talk* (pp. 76-100). London: Sage.
- Heritage, J. (1985). Analyzing news interviews: aspects of the production of talk for an overheard audience. In T. A. van Dijk (Red.), *Handbook of discourse analysis, volume 3* (pp. 95-116). London: Academic Press.
- Heritage, J., & Greatbatch, D. (1991). On the institutional character of institutional talk: The case of news interviews. In D. Boden & D.H. Zimmerman (Red.), *Talk and social structure* (pp. 93-137). Berkeley: University of California Press.
- Holly, W. (2015). Bildinszenierung in Talkshows. Medienlinguistische Anmerkungen zu einer Form von „Bild-Sprach-Transkription“. In H. Girth & S. Michel (Red.), *Polit-Talkshow. Interdisziplinäre Perspektiven auf ein multimodales Format* (pp. 123-144). Stuttgart: Verlag ibidem.
- Huls, E., & Varwijk, J. (2009). Partijdigheid in TV-interviews. In W. Spooren, M. Onrust & J. Sanders (Red.), *Studies in Taalbeheersing 3* (pp. 135-148). Assen: Van Gorcum.
- Huls, E., & Pijnenburg, M.A.N. (2012). Op de grens van neutraliteit: de casting van vierde partijen in politieke TV-interviews. In N. de Jong, K. Juffermans, M. Keijzer & L. Rasier (Red.), *Papers of the Anéla 2012 Applied Linguistics Conference* (pp. 298-307). Delft: Eburon.
- Huls, E. (2013). Politieke partijdigheid in talkshow-gesprekken. Een co-constructie van verschillende partijen in de setting? In R. Boogaart & H. Jansen (Red.), *Studies in Taalbeheersing 4* (pp. 157-169). Assen: Van Gorcum.
- Hutchby, I. (2006). *Media talk: Conversation analysis and the study of broadcasting*. Maidenhead: Open University Press.
- Hutchby, I. (2011). Non-neutrality and argument in the hybrid political interview. *Discourse Studies*, 13, 349-365.
- Kee, P. (2012). *Het briefje van Bleeker. Over intriges op het Binnenhof, politici, spindoctors en Pauw en Witteman*. Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact.
- Lauerbach, G. (2006). Discourse representation in political interviews: The construction of identities and relations through voicing and ventriloquizing. *Journal of Pragmatics*, 38, 196-215.
- Lauerbach, G. (2010). Manoeuvring between the political, the personal and the private: Talk, image and rhythm in TV dialogue. *Discourse & Communication*, 4, 125-159.
- Leeuwen, T. van (2005). *Introducing social semiotics*. London: Routledge.
- Montgomery, M. (2007). *The discourse of broadcast news. A linguistic approach*. London: Routledge.
- Montgomery, M. (2008). The discourse of the broadcast interview. A typology. *Journalism Studies*, 9, 260-277.
- Munson, W. (1993). *All talk: The talk show in media culture*. Philadelphia: Temple University Press.
- Nichols, B. (2010). *Introduction to documentary. Second edition*. Bloomington: Indiana University Press.
- Roth, A. L. (2002). Social epistemology in broadcast news interviews. *Language in society*, 31, 355-381.
- Nothdurft, W., Berger, Th., Freund, C. (2003). Multimedia als Medium der Gesprächs- und Interaktionsanalyse. *Gesprächsforschung – Online-Zeitschrift zur verbalen Interaktion*, 4, 67-90.
- Pauw, J., & Witteman, P. (2010, 4 oktober). Nieuwe lokatie. Documentaire. Geraadpleegd op 23 januari 2015, <http://pauwenwitteman.vara.nl/media/8716>.
- Sauer, C. (2012). Framing in talk shows and its visualisation. In A. Fetzer, E. Weizman & E. Reber (Red.), *Follow-ups across discourse domains: A cross-cultural exploration of their forms and functions* (pp. 221-235). Würzburg: Universität. Geraadpleegd op 23 januari 2015, <http://opus-bibliothek.uni-wuerzburg.de/frontdoor/index/index/docId/6116>.
- Santen, R.A. van (2012). *Popularization and personalization: a historical and cultural analysis of 50*

years of Dutch political television journalism. Proefschrift Universiteit van Amsterdam. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Geraadpleegd op 23 januari 2015, <http://dare.uva.nl/record/1/372119>.

Tannen, D. (1992). *Talking voices: Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*. New York: Cambridge University Press.

Tolson, A. (2006). *Media talk. Spoken discourse on radio and TV*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Westerstahl, J. (1983). Objective news reporting general premises. *Communication Research*, 10, 403-424.

Over de auteurs

Jesper Verhoef studeerde Communicatie- en Informatiewetenschappen en Geschiedenis. Als promovendus aan de Universiteit Utrecht onderzoekt hij Nederlandse beeldvorming over Amerika in debatten over massamedia (film, draagbare radio, televisie) in de twintigste eeuw.

E-mail: j.verhoef@uu.nl

Christoph Sauer was als docent mediatheorie verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, Centre for Language and Cognition Groningen (CLCG) en de opleiding Communicatie- en Informatiewetenschappen aan de Faculteit der Letteren (CIW).

E-mail: c.l.a.sauer@rug.nl

